

Хэкупсэ ягъэнэхъапз

2-нэ нап.

ГуащІэм и лъэужь 2-нэ нап.

«Ислъамым инур»

3-нэ нап.

Зи пшынэр шэрашэ

ПицыхьэнДэ Мухьэжыр кънзэральхурэ илвэс 90 ирокву

ЖеахШ

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущіапіэм къызэритамкіэ

Іэтащхьэр щы ащ республикэм и щІыналъэ зыбжанэм

дэрбзэр Іуэхухэм,

Егъэджэныгъэм и ІэнатІэр къэмурадщ. ДызыхуэкІуэ илъэсым №7-мрэ щылэжьэнущ. «Дэтхэнэ зы

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек

щІипщытыкІащ Дыгулыбгъуей къуажэм дэт поликлиникэ №2-р къэгъэщІэрэщІэжыным зэрелэжьыр. Ар хеубыдэ «Узыншагъэр хъумэныр» лъэпкъ проектым ипкъ иткІэ узыншагъэр хъумэнымкіэ пэублэ ІэнатІэр къэгъэщІэрэщІэжыным. 1986 гъэм къызэјуахауэ щыта мы поликлиникэр япэкІэ зэи зэрагъэпэщыжакъым. Иджы унэм пэш зыбжанэ къыгуащІыхьащ икІи ахэр хухахащ сабийхэм папщІэ къудамэм. Абы и щІыхьэпІэм къедзауэ къыщызэрагъэпэщынущ сабийхэм я нэгу зыщрагъзужьыну джэгупІэхэр. Поликлиникэр къэгъэщІэрэщІэжыным хеубыдэ ар иджырей медицинэ Іэ-

сым къриубыдэу яухыну я мурадщ. Иужьрей илъэсищым къриубыдэу Бахъсэн къалэм и пщантіэхэм, ціыхубэ зэхуэсыпіэу щыт щіыналъэхэм ящыщу 30 хуэдиз зэlузэпэщ ящіащ, паркыщіэри къалэдэсхэм я зыгъэпсэхупІэ нэс хъуащ.

мэпсымэхэмкІэ къызэгъэпэщынри.

Иджыпсту ухуакІуэхэм пэш кІуэцІхэр

зэрахьэ, пщіантіэр зэіузэпэщ ящі

икІи лэжьыгъэ псори дызэрыт илъэ-

Республикэм и Іэтащхьэм щыгъуазэ зищ ащ Ислъэмей дэт къуажэ амбулаторэм и Іуэху зыІутым. Медицинэ Іуэхущіапіэм и лэжьакіуэхэмрэ къуажэдэсхэмрэ щепсалъэм абыхэм къыхагъэщащ сабий садым зе-

гъэубгъун, щэнхабзэ унэр зэгъэпэщыжын, жылагъуэр ирафын псыкІэ нэсу къызэгъэпэщыным гулъытэ хэха хуэщІын зэрыхуейр. Къулъкъужын Ищхъэрэ къуажэм

Кіуэкіуэ Казбек щеплъащ гъуазджэмкІэ сабий школым, УФ-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Къып Мухьэмэд и цІэр зезыхьэм. Илъэс 50 япэкІэ ящІауэ щыта школ унэр «Щэнхабээ» лъэпкъ проектым ипкъ иткіэ къызыхуэтыншэу зэрагъэпэщыжащ. Абы тригъэкІуэдэн папщіэ федеральнэ бюджетым къыхэкІыу республикэм къыхуау-тІыпщауэ щытащ сом мелуан 20-м щІигъу. А ахъшэмкІэ ухуакІуэхэм инженер сетхэр, бжьэ-щхьэгъубжэхэр зэрахъуэкІащ, пэшхэмрэ кабинетхэмрэ зэрахьащ, иджырей унэлъащІэ, егъэджэныгъэм къыщагъэсэбэп Іэмэпсымэхэр къащэхуащ. Гъуазджэм зыхуагъэсэну зи нэ къикІ сабий куэд нэгъуэщІ къуажэхэми къызэрикІым къыхэкІыу школым пэш зыбжанэ къыгуащ1ыхьащ. Гъэ еджэгъуэщІэм зэрыщІидзэжрэ мыбы щолажьэ къэфэнымкіэ, уэрэд жыlэнымкlэ, сурэт щынымкlэ, скульптурэмкlэ гупхэр. Иджыпсту школым сабий 200-м щlигъу къокlуаліэ. Зи ціэр республикэ псом щыїуа еджапіэм егъэджакіуэ іззэхэр иіэщ, абы хабээ хьэлэмэтхэр щызэтеуващ. КІуэкІуэ Казбек къыхигъэщхьэхукіащ гъуазджэмкіэ школым шіэс сабийхэм я гур творчествэм зэретар.

Прохладнэ районым республикэм и Іэтащхьэр псом япэу щеплъащ ки-лометри 10-м щІигъу Солдатскэ -Къэрэгъэш-Грабовец автомобиль гъуэгур зыхуей зэрыхуагъэзам. Ар зэрагъэпэщыжащ «ФІагъ лъагэ зиіэ гъуэгу шынагъуэншэхэр» лъэпкъ проектым хиубыдэу. Гъуэгур йокlyaлlэ социальнэ мыхьэнэ хэха зиіэ Іуэхущіапіэхэм - щэнхабзэ унэм, школым, члисэм, сабий садым, фельдшер-акушер пунктым.

Нэгъабэ школышіэ къышызэІуахауэ щыта Солдатскэ станицэм КІуэкІуэ Казбек къыщипщытащ зи ныбжьыр илъэси 3-м шІимыгъча сабийуэ 140-рэ щапіыну іуэхущіапіэ щіэр дэщіыхьыныр зэрекіуэкіыр Мы проектыр хеубыдэ «Къуажэ щІыналъэхэм комплекснэу зегъэужьы ныр» къэрал программэм. Сабий садыр ухуэным тригъэкІуэдэн папщІэ республикэм сом мелуан 89-рэ къыхуаутІыпщащ. Мыбы дэтхэнэри сабий20хъууэ,гупиблкъекІуэлІэнущ. ІуэхущІапІэр иджырей унэлъащІэхэмкіэ, зыгъэпсэхупіэ, еджапіэ пэшу тыншыпіэ псори зиіэхэмкіэ къызэрагъэпэщынущ. Сабий комплексыщІэр 2023 гъэм къызэІуахыну я мурадщ.

къыщызэхикІухьым Районыр КъБР-м и Іэтащхьэр Пролетарскэ къуажэми дыхьащ. Абы зыхуэфащэ къулыкъуш јэхэм пшэрылъ яшищіащ Хэку зауэшхуэм къуажэдэсхэм ящыщу хэкІуэдахэм я фэеплъым, къуажэ члисэм пэгъунэгъу цыху зэхуэсыпіэхэмрэ зыгъэпсэхупіэхэмрэ зэіузэпэщ ящіыну.

Красносельскэ къуажэм КІуэкІуэ Казбек шыгъуазэ зыщищІащ сабий 500-м ятещІыхьа курыт школыр ухуэнымкІэ лэжьыгъэхэр зэрекІуэкІым. Мы жылагъуэм и школ унэр кхъахэ зэрыхъуам щхьэкІэ зэхуащІыжын хуей хъуащ. Абы къыхэкіыу пэщіэдзэ классхэм щіэсхэр Граничнэ къуажэм, класс нэхъыжьхэм шІэсхэр Пролетарскэ къуажэм дэт школхэм яшэ. Школыщ эр ухуэнымкІэ лэжьыгъэхэр ягъэувауэ шыта піалъэхэм тету йокіуэкі. Курыт еджапіэщіэр зэманым къигъэув мардэ псоми къезэгъыу зыхуэфащэ Іэмэпсымэхэмкіэ, унэлъащіэхэмкіэ къызэрагъэпэщынущ, абы и пщІантіэм спортым зышыхуагъасэ гъуэгухэр иІэнуш. ШколышІэр дызыхыхьэну илъэсым и кІэухым къызэ-Іуахыну я мурадщ.

ЩІыналъэм къыбгъэдэкІыу

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек Къбэрдей-Балъкъэрым ирашу дзэм ираджахэм щІыналъэм щхьэхуэу зэрызащ игъэкъуэну мылъкум и мардэхэр игъэуващ Іуэхум епха унафэм Іэ щІидзакІэщ.

АПХУЭДЭУ, Дзэм ираджэнымк Іэ КъБР-м и комиссариатым и унафэкіэ къулыкъу езыхьэкіынухэм а піалъэм къриубыдэў мазэ къэс сом мин 25-рэ иратынущ. УІэгъэ (контузие, фэбжь, нэгъуэщ хэр) хъумэ, абы и хьэлъагъым елъытауэ, зэ етыгъуэу сом мини 100-м щегъэжьауэ мин 300-м нэс иратынущ. Зыгуэркіэ дзэм ираджар хэкіуадэмэ, унагъуэм сом 1 мелуан иратынущ.

Хэхауэ дээм ираджэ сэлэтхэм къэралым къыбгъэдэк ыу къратыпхъэхэри яГэрыхьэнущ.

Щхьэхуэу щІыналъэм къыбгъэдэкІ шэсыпІэхэр КъБР-м Шынагъуэншагъэмкіэ и советым и зэіущіэм УФ-м и Президентым «Урысей Федерацэм хэхауэ дзэм щраджэнум теухуауэ» къыдигъэкlа хабзэм ипкъ иткlэ къыщащта унафэщ.

ЦІыхухэм яІуощІэ

КъБР-м и УнафэщІым зыкъыхуагъэзащ хэхауэ къэрал сымаджэщхэм къыще эзэным хуэныкъуэ, уз хьэлъэ зэфыкІ сабий зэрыс унагъуэхэм. Языныкъуэ лъэІухэр хэхъуэшхуэ зимы і унагъуэхэм я псэукіэр егъэфіэкіуэным епхат. ЦІыхухэм яІущІа нэужь, КІуэкІуэ Казбек зыкъыхуэзыгъэзахэм я лъэјухэр гъэзэщіа хъун папщіэ, къулыкъущіапіэ щхьэхуэхэм унафэ яхуищіащ.

Удмуртием щыпсэухэм яхуогузавэ

Удмуртием и курыт школхэм ящыщ зым гузэвэгъуэ ин къыщыхъуащ. Ижевск дэт еджапІэ №88-нэм теуащ Іэщэкіэ зэщіэузэда, нацистхэм я дамыгъэр зытет фащэ зыщыгъ бзаджащіэр. Мы зэманым ирихьэлізу хэіушіыіу зэрыхъуащи, абы цІыху 13 ІэщІэкІуэдащ, уІэгъэ хъуахэри куэд мэхъу, ІуэхущІапІэм и лэжьакІуэхэри яхэту.

ЦІыхуу къэплъытэ мыхъуну а бзаджащіэм ищіа щіэпхъаджагъэр зэрыбгъэзахуэ хъун зы щхьэусыгъуэ щы э-

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу цІыхухэм, сэ си щхьэм къабгъэдэкІыу гурэ псэкІэ сахуогузавэ зи Іыхьлы, благъэ зыфІэкІуэда унагъуэхэм, Удмурт Республикэм и Іэтащхьэ Бречалов Александр. Дэтхэнэм ди дежкіи ар хэщіыныгъэ хьэлъэ дыдэщ. Хэ-

куэдахэм я фэеплъыр нэху ухъу. УІэгъэ хъуахэм къарурэ шыІэныгъэрэ фхэлъыну, зэман кІэщІкІэ узыншэ фыхъу-

ЗэпыщІэныгъэхэр ягъэбыдэ

Кіуэкіуэ Казбек лэжьыгъэ Іуэхукіэ хуэзащ УФ-м Щіыуэпсыр хъумэнымкіэ, технологие, атом кіэлъыплъыныгъэхэмкіэ и федеральнэ къулыкъущіапіэм Кавказ щіыналъэм шијэ Іэнатіэм и пашэ Цалиев Алан

ЗэІущІэм къыщаІэтащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ «Ростехкіэлъыплъыныгъэ» Іэнатіэмрэ адэкіи зэрызэдэлэжьэну щіыкіэхэм. Къапщтэмэ, абы щытепсэлъыхьащ производствэ ІуэхущІапІэхэм хабзэхэр къызэпемыгъзудыным хуэщ а профилактикэ лэжьыгъэхэр егъэф окІуа зэрыхъунум. Апхуэдэуи щІыналъэм и промышленнэ Ізнатіэхэм щыщыіэ шынагъуэншагъэр нэхъыфіу къызэрыщызэгъэпэщыпхъэми гулъытэ хэха хуащ ащ.

Кіуэкіуэмрэ Цалиевымрэ зэдрагъэкіуэкіа псалъэмакъым ипкъ иткіэ къащта унафэхэр я лъабжьэу, республикэм и Іэтащхьэм къалэн зэмылІэужьыгъуэхэр пщэрылъ яхуищІащ КъБР-м и Правительствэм хэтхэм.

БлэкІа зыгъэпсэхугъуэ махуэхэм КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек лэжьыгъэ ІуэхукІэ къызэхикІухьащ муниципалитет зыбжанэ. Ар Бахъсэн къалэ округым, Тэрч, Прохладнэ, Бахъсэн районхэм щы ащ. Республикэм и Іэтащхьэр жылагъуэ щхьэхуэхэм щыпсэухэм яхуэзащ икІи мобилизацэм хэхуа дзэ къулыкъущІэхэм социальнэ дэІэпыкъуныгъэ етыным и лъэныкъуэкіэ зэфіагъэкіыну я мурадхэм теухуауэ цІыхухэр зыщІэупщІахэм жэуапхэр яритащ. Апхуэдэу абы фІышіэ яхуищіащ ди ціыхухэр зэщіэгъэуіуауэ зэрыщытым, къэралым къылъыкъуэкІа гугъуехьхэр къазэрыгуры уэм папщ і э. Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэм район администрацэхэм я унафэщіхэм я пщэ ирилъхьащ дзэм яшахэм я унагъуэхэм зэпымыууэ я нэІэ трагъэтыну.

КІУЭКІУЭ Казбек къызэхикІухьащ мы гъэм лъэпкъ проектхэм хагъэхьа, апхуэдэу федеральнэ, щіыналъэ программэхэм хэт ухуэныгъэхэр икІи абыхэм лэжьыгъэхэр зэрыщекІуэкІыр къипщытащ.

Дызэрыт илъэсым гъуэгухэр щІыным, ахэр зэгъэпэщыжыным и лъэныкъуэкІэ Тэрч районым куэд щызэфІагъэкІащ. Къапштэмэ, Тэрч къалэм Лениным и ціэкіэ щыіэ уэрам нэхъыщхьэр, апхуэдэу Лермонтовым, Мамхэгъым я цІэхэр зезыхьэ уэрамхэм ящыщу километри 3.5-рэ зыхуей хуагъэзащ. Зэгъэпэщыжын яухащ Инаркъуей къуажэм 317-нэ дивизэм и цІэр зезыхьэ и уэрамыр, Интернациональнэ къуажэм щегъэжьауэ Прохладнэ - Елъхъуэт автомобиль гъуэгум хыхьэ гъуэгущ Іэр. «ФІагъ лъагэ зиіэ автомобиль гъуэгу шынагъуэншэхэр» лъэпкъ проектым ипкъ иткіэ зэрагъэпэщыжащ Красноармейскэ - Джулат щІыналъэ гъуэгум щыщу зы километр. Иджыпкапитальнэу зэрагъэпэщыж Курп Ипщэ, Инарыкъуей къуажэхэм дэкі, километри 4-м щіигъу зи кіыхьагъ автомобиль гъуэгур. А гъуэурш зытетыр къvажитIми я социаль[,] нэ ІуэхушІапІэхэр: шэнхабзэ унэхэр. еджапіэхэр, медицинэм и Іуэхущіа-

Иджы япэ дыдэу къызыхуэтыншэу зэрагъэпэщыжащ Тэрч къалэм дэт, 1968 гъэм яшІауэ шыта шэнхабзэ унэр. А ІуэхушІапІэм и инженер коммуникацэхэр, бжэ-шхьэгъубжэр, унэ зэрахъуэкІаш, сценэр лъэгvхэр иджырей ІэмэпсымэхэмкІэ къызэрагъэпэщащ, пэшхэр екlyy зэра-

хьаш.

КІуэкІуэ Казбек еплъащ Арыкъ къуажэм дэт еджапІэ егъэджэныгъэм и школ ІэнатІэр къэгъэшІэрэшІэжынымкІэ программэм ипкъ иткІэ зэрызэрагъэпэщыжам. Апхуэдэу зыхуей хуагъэзащ Совет Союзым и Лыхъужь Къанкъуэш Ахьмэдхъан и цІэр зэрихьэу Дей къуажэм дэт курыт школри. Къызыхуэтыншэу зэгъэпэшыжын яух Красноармейскэ. Ново-Хьэмидей къуажэхэм я еджапІэхэри. Тэрч къалэм и лицей Nº1-мрэ Мэлбахъуэ Тимборэ и цІэр зезыхьэ курыт школ №3-мрэ, апхуэдэу Хэку зауэшхуэм лІыхъужьу хэта Къардэн Сэхьид и цІэр зэрихьэу Терекскэ къуажэм дэт школ №1-м иджыри 2023 гъэм нэсыху елэжьынущ. А щІыкІэм тету, 2022, 2023 гъэхэм къриубыдэу районым псори зэхэту курыт еджапІзу 7 къышагъэшІэрэщІэжынущ.

«Иджырей школ» федеральнэ проектым ипкъ иткІэ «Хэхъуэм и къежьапіэ» егъэджэкіэхэр къыщызэрагъэпэщащ Хьэмидей. Инарыкъуей, Курп Ипщэ къуажэхэм, Тэрч къалэм я школхэм. Псори зэхэту Тэрч районым и курыт еджапІэхэм естественнэ-шІэныгъэ, техническэ унэтІыныгъэ зиІэ апхуэдэ центру 16 щолажьэ. Къэгъэлъэгъуапхъэщ райо-

ным и школ псоми я спорт залхэри зыхуей зэрыхуагъэзар.

«Демографие» лъэпкъ проектым ипкъ иткІэ иужьрей илъэсищым къриубыдэу зи школ кlуэгъуэ мыхъуа сабийуэ псори зэхэту 320-рэ зэкіуэліэн іуэхущіапіэхэр щащІащ Плановскэ, Хьэмидей, Новэ Балъкъэр къуажэхэм, Тэрч къа-

2020 гъэ лъандэрэ Тэрч районым лэжьыгъэшхуэ щокІуэкІ унэ кхъахэхэм щіэсхэр гъэіэпхъуэным хуэгъэзауэ. Зыхуэфащэ федеральнэ проектым ипкъ иткіэ я псэупіэхэр ирагъэфІэкІуащ цІыху 87-м. А зэманым къриубыдэу Дей къуажэм униплІ дащІыхьащ, Тэрч къалэм фэтэр 35-рэ зыхэт унэщІэ къыщы-

Бахъсэн къалэ округым щыщы ам республикэм и Іэтащхьэр еплъащ сабий 1224-рэ зэкІуэлІэну курыт еджапІэщІэр зэраухуэм. Ар къатищу зэтетынущ, псори зэхэту метр зэбгъузэнатІэ мини 26-м щІигъу къикІыу. ШколыщІэм и пэш нэхъыщхьэм зэуэ цІыху 560-рэ щызэхуэсыфынущ, апхуэдэу къэфакіуэ гупхэм папщіэ пэшхэр, музыкальнэ Іэмэпсымэхэр, щахъумэну, зыхуеину адрей къуэдзапІэхэр иІэнущ. Спортым дихьэххэм пэшышхуит хухахынущ, апхуэдэу лъэщапіэ зэмылізужьыгъуэхэр,

пщэфІэным щыхуагъасэ пэш щхьэхуэхэр, зэуэ сабий 400-м щІигъу щетІысэхын шхапІэ хэтынущ.

гъэщіэрэщіэжынымкіэ программэм ипкъ иткІэ капитальнэу зэрагъэпэщыж курыт еджапІэхэу №3-мрэ №4-мрэ. Езы унэхэр зэгъэпэщыжыным къыдэкіуэу абыхэм щіэт унэлъащіэр, іэмэпсымэхэр зэрахуукіынщ. Мы школитіри блэкіа ліэщіыгъуэм и 60 гъэхэм ящіауэ щытащи, зэјусэн хуей куэд щыјэщ. Ауэ яубзыхуа лэжьыгъэ псори дызэрыт илъэсым къриубыдэу зэф агъэк ыну ухуакІуэхэр курыт школхэу №5-мрэ сабийми и ехъулІэныгъэ» федеральнэ проектым ипкъ иткІэ мы гъэм Бахъсэн и школитІым я спорт залхэр зэрагъэпэщыжащ, апхуэдэ лэжьыгъэхэр иджыпсту нэгъуэщ школитым щокіуэкі, школу тхум я спорт залхэр 2019 - 2021 гъэхэм къриубыдэу зыхуей хуагъэзащ. Бахъсэн и школу щым «Зыужьыныгъэм и къежьапіэ» центру естественнэ-щіэныгъэ, технологие унэтІыныгъэ зи-Іэхэр къыщызэІуахащ икІи псори зэхэту Бахъсэн и школхэм апхуэдэ центру 20 щыІэщ.

«...Адыгэ фащэр сэ схуадами, Кавказ псом зыхуагъэхъуащ»

Фокладэм и 28-м, Адыгэ фащэм и махуэм ирихьэліру, Шэджэм щіыналъэм хыхьэ Лашынкъей къуажэм щрагъэкіуэкіынущ «...И хоть по мне черкеска сшита, всему Кавказу подошла» епліанэ дунейпсо фестивалыр. Ар къызэрагъэпэщащ Дунейпсо Арткомитетым Кавказым щиІэ къудамэм, Дунейпсо Адыгэ Хасэм, Лашынкъей къуажэ администрацэм и лэжьак**І**уэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэралыгъуэм и махуэр илъэси 100 зэрырикъум и щІыхькіэ.

ДЭТХЭНЭ лъэпкъми и адыгэ фащэр тхыдэ гъуэгуанэ кІыхьым къыпхыкІащ, я хьэл-щэныр, дахагъэр къыхэщу. Лъэпкъ фащэм адыгэ щэнхабзэр егъэбей, къыддектуэкт хабээ дахэхэр нэгъуэщтхэм къарегъэціыху, щіэблэр дахагъэм хуеущий. Лъэпкъ фэилъхьэгъуэм и махуэм иращІэкІыну зэхуэсхэм дащогугъ адыгэ щэнхабээм нэхъри зегъэужьыным, мамырыгъэм, лъэпкъхэм я зэхуаку дэлъ пщІэр гъэбыдэным хэлъхьэныгъэ яхуэхъуну. Зэхыхьэр ягъэдэхэнущ Кавказым и уэрэджы акіуэ, къэфакіуэ ціэры і уэхэм. Гупыж зыщ псори фестивалым фыкъыдогъэблагъэ

НэхъыфІхэр ягъэлъапІэ

Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм и Іуэхущіапіэм шагъэлъэпіаш партым иригъэкіуэкіа «Унэ нэхъыф! ПшІантіэ нэхъыфі» зэпеуэм щытекІуахэр. Іуэхур екІуэкІащ «Къат куэду зэтет унэхэм щыпсэухэр» проектым и Іыхьэу

КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ и министрым и чэнджэщэгъу Бэлагъы Борис тепсэлъыхьаш «Унэ нэхъыфі. Пщіантіэ нэхъыфі» урысейпсо зэ-пеуэмкіэ яіа мурадхэм, ахэр гъэзэщіа зэры-

- Ди къэралым гулъытэшхуэ хуещ псэуп э коммунальнэ Іуэхур егъэфІэкІуэным. Фэри фолъагъу щІыналъэхэм, къалэхэм, къуажэхэм я теплъэми псэукІэми фІы и лъэныкъуэкІз зэрызихъузж зэпытым.

Мы зэпеуэм хэтахэм лэжьыгъэшхүэ яшаш. Іуэхум щІэщыгъуагъ хэзылъхьахэрщ, къыхэ-

«Урысей зэкъуэт» политикэ партым и жаныкlахэрщ нобэ дгъэлъапlэр. Мураду диіащ псэукіэр нэхъыфі зэрыхъур, зэхъуэ-кіыныгъэфіхэр зэрыщыіэр ціыхубэм щапхъэхэмкіэ едгъэлъагъуну, зыхедгъэщіэну. Къыдэхъуліауэ си гугъэщ, - жиіащ абы.

«Къат куэду зэтет унэхэм щыпсэухэр» проектым и щіыналъэ іыхьэр зи нэіэ щіэт, къызэзыгъэпэщ Хьэгъундокъуэ Аслъэн фіы-щіэ яхуищіащ зэпеуэм зэфіэкі къыщызыгъэлъэгъуахэм. Къыхигъэщащ етІанэгъэ мы Іуэхум нэхъыбэ къыхыхьэну зэрыгугъэр.

Къат куэду зэтет унэхэм я щытык эр егъэфіэкіуэн, абыхэм щыпсэу ціыхухэм ягъуэт Іуэхутхьэбзэхэм арэзы ящіу къызэгъэпэщын - ахэращ нэхъыбэу мы зэпеуэр зытеухуауэ шытар. - жијаш абы

- ЦІыхухэм уадэлэжьэныр тыншкъым. Фэ а къалэн гугъур екіуу къывэхъуліащ. Дяпэкіи фефіэкіуэну, мыпхуэдэ зэпеуэхэм фыхэтыну фытегушхуэну сынывохъуэхъу, - захуигъэзащ

и щІыналъэ къудамэм и секретарым и къуэдзэ Парафилов Дмитрий. ТекІуахэм иратащ фіьщіэ тхылъхэмрэ сау-

гъэтхэмрэ.

«Пщіантіэ нэхъыфі» Іыхьэм къыщыхэжанык ащ Май щ Іыналъэм хыхьэ Ново-Ивановкэ станицэм и Аруан уэрамым тет унэ №9-м елэжьахэр, «Унагъуэхэр щызэгурыіуэ» фІащащ Налшык, Балъкъэрым и уэрамым тет унэ №97-м. Нарткъалэ, Борыкъуейм и уэрамым тет унэ №50-р щытекІуащ «ПщІанrlэ нэхъыфl», «Щlыхьэпlэ (подъезд) нэхъыфІ» Іыхьэхэм.

Налшык, Кадыровым и уэрамым тет унэ №24-р «Къат куэду зэтет унэхэм я совет лэжьыгъэ нэхъыф!» щыхъуащ федеральнэ зэпеуэм. ЩІыналъэ 82-м къикіауэ щытащ урысейпсо зэпеуэм зэрыхэтынумкІэ тхыгъэ мини 5-м щІигъу. НэхъыфІхэр къыхахащ къэпщытакіуэ гупми ціыхубэм я Іэіэткіи. Урысейпсо зэпеуэр гуэшауэ щытащ «Къат куэду зэтет унэм и совет лэжьыгъэ нэхъыфI», «Псэупіэр зейхэм (ТСЖ) я лэжьыгъэ нэхъыфІ», «Зыхуей хуэгъэза́унэ», «ПщІантІэ нэхъыфі», «Щыхьэпіэ нэхъыфі» іыхьэхэу. ГУГЪУЭТ Заремэ

кърагъэблэгъахэм «Урысей зэкъуэт» партым

adyghe@mail.ru adyghepsale.ru apkbr.ru smikbr.ru 💌 Адыгэ Псалъэ Адыгэ Псалъэ

Фокlадэм и 27-р ГъэсакІуэм и махуэщ

Хэкупсэ къэгъэхъуныр ягъэнэхъапэ

Урысей Федерацэм илъэс 20-м нэблэгъауэ щагъэлъапіэ Гъэсакіуэм и махуэр. Къэрал зыужьыныгъэм и дежкі эмыхьэнэшхуэ зиі эа Іэнатіэм и щытыкІэм иджыри гу лъозыгъатэ махуэшхуэр 2004 гъэ лъандэрэ фокІадэм и 27-м жылагъуэм щаІэт. Ар нобэрей махуэм щІытехуэм и щхьэусыгъуэр тхыдэм къыхощыж. Илъэси 160-м нэблагъэ ипэкіэ, 1863 гъэм, егъэджакІуэ Симонович Аделаидэ Петербург япэ дыдэу къыщызэІуихауэ щытащ илъэси 3-8-хэм ит сабийхэм папщіэ гъэсапіэ. Ціыкіухэр зэрыща-Іыгъым, зэрыщагъэджэгум къыдэкіуэу, абыхэм ирагъащіэрт тхэкіэрэ бжэкІэрэ, дыкъэзыухъуреихь дунейм теухуа пэщіэдзэ щіэныгъэ иратырт.

ДИ къэралым и япэ сабий садхэр зыхуэщІар унагъуэ къулейхэм я бынхэрат. Абыхэм я сабийхэр кІуэн папщІэ, адэ-анэм пщіэшхуэ щіатіырт. 1868 гъэм Петербург къыщызэТуахащ япэ пщІэншэ гъэсапІэр. Апхуэдэ Іуэху зехьэкІэм нэхъыфІу зыщиужьар ди къэралым Жэпуэгъуэ зэхъуэкІыныгъэшхуэхэр къыщыхъуа нэужьщ. 1918 гъэм къышыщіэдзауэ гъэсапіэ Іэнатіэхэр хъуащ къэралым иригъэкІуэкІ егъэджэныгъэ политикэм и зы Іыхьэшхуэ

ХХ лІэщІыгъуэм и 90 гъэхэм ирихьэ-

Хъуапсэрэ псэ зыlутрэ, жиlащ

зригъэзахуэу, и гуращэхэр зэпилъытэу зэрыщытыр. ГъащІэ гъуэ-

гур гъэшыпіэ защіэщ, уеуэкіамэ,

хэлъу хуэкІуэхэм языхэзт.

жаІэ куэд дыдэм.

уват дуней псом ціэрыіуэ щыхъуа іуэху зехьэкІэ пэрыт. А лъэхъэнэм екІуэкІа къэхъукъащІэхэм зэхъуэкІыныгъэ нэрылъагъухэр халъхьащ егъэджэныгъэгъэсэныгъэ псом. НэгъуэщІ хъуащ абы и купщІэри и теплъэри. Мы зэманым гъэсапіэхэм щызэфіах лэжьыгъэр хуэгъэпсащ махуэ къэс зызыхъуэж, зызыужь гъащіэм декіуфын, пэщіэдзэ щІэныгъэ, гупсысэ хэха, хьэл-щэн зэтет, я ныбжьым елъыта Іуэху еплъыкІэ зиІэ щІэблэ къэгъэхъуным.

Ди экономикэр рынок зэхущІытыкІэм

щыхуэкІуагъащІэм, ди къэралым и сабий гъэсапіэхэм ящыщ куэд зэхуащіыжауэ щытащ, приватизацэ ящІахэри ящэжахэри щы ащ. Щытык эм зэуэ зихъуэжащ къэралым и гупэр егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ Іуэхум хуигъэзэжа нэужь. 2007 гъэм лажьэу щІидзащ УФ-м и Президентым къыхилъхьауэ щыта «Анэ мылъку» программэм. Сабий нэхъыбэ къалъхуным цІыхухэр тезыгъэгушхуэжа а программэм и ІзужыфІхэр нэрылъагъу хъуащ илъэс зытіущ дэкіа нэужь. Сабий садхэр зэпэубыда хъчаш, абыхэм кіуэну гукъыдэж зиІэ псоми апхуэдэ Іэмал ямыІэу. Мы зэманым а Іуэхур йоф ак Іуэ. Абы хуэгъэпсащ «УФ-м и егъэджэныгъэм теухуауэ» къэрал Хабзэр. Абы ипкъ иткІэ сабий псоми ягъуэтын хуейш гъэсалізу ди къэралым а Ізнатізмкіз щызэте- пізхэм кіуэну, абыхэм пэщіздзэ щізны-

папщІэ. Къэралым хыхьэ субъектхэм федеральнэ бюджетым къыхэкІыу мылъку хуаутІыпщ, сабий садыщІэхэр яухуэн, щыГэхэр зэрагъэпэщыжын па-

Иджырей гъащІэм хуиту хэувэфын цІыху бгъэсэныр Іуэху къызэрыгуэкІкъым. Аращ УФ-м и Президент Путин Владимир егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ ІэнатІэм теухуа и къэпсэлъэныгъэхэм ящыщ зым мыпхуэдэу щІыщыжиІар: «Сабий садхэр - ар унэ къудейкъым, атіэ, псом япэрауэ, ціыкіухэм набдзэгубдзаплъэу, елІалІэу яхущыт гъэсакІуэ гупхэщ. Сабий садхэм щыщыІэ дызыгъэпіейтей іуэхугъуэхэр зэфіэтхыурэ, дэ гъэсакіуэм и пщіэр жылагъуэм іэмал имыlэу къыщытlэтын хуейщ». Къэрал унафэщіым къигъэува къалэныр гъэзэщІэным хущІокъу ар зи пщэрылъ

Къэбэрдей-Балъкъэрым мы зэманым щолажьэ зи школ кlуэгъуэ нэмысахэм егъэджэныгъэ программэ хэхам тету ядэлажьэ гъэсапіэ 200-м щІигъу. Абыхэм щолажьэ гъэсакІуэ минищым нэс. ГъэсакІуэхэмрэ школ кІуэгъуэ ныбжьым нэмысахэм ядэлажьэ ІэщІагъэліхэмрэ я улахуэм хэгъэхъуэным къэралым, республикэм я унафэщіхэм лэжьыгъэфіхэр зэфіах. А псори гурэ псэкіэ зыхащіэ а Іэнатіэм пэрытхэм. Абыхэм нэсу къагуроІуэ гъэсакіуэу улэжьэн папщіэ, псэ хьэлэлу, жэуаплыныгъэшхуэ зыхэпщіэу, шыіэныгъэ ин пхэлъу зэрыщытыпхъэр. УмыгъэщІэгъуэн плъэкІыркъым сабийхэм яхэлъ зэчий зэмылІэужьыгъуэхэр наІуэ къащіын папщіэ, щалъхуа щіыналъэр фІыуэ ялъагъуу къагъэтэджын шхьэкІэ, ди гъэсакіуэхэм яхэлъ зэфіэкіхэм я лъагагъэр. Сабий садхэм, школ кlуэгъуэ ныбжьым нэмысахэм щадэлажьэ ІуэхущІапІэхэм я ІэщІагъэлІхэм я нэхъыбапІэр зэчий зэмылІэужьыгъуэхэр ябгъэдэлъщи, абыхэмкІэ ядогуашэ я гъэсэнхэм. Гупу зэрыІыгъыным, гъащІэм хэлъ хабзэхэм тетыныр цІыкІухэм я хьэлым хапщэф гъэсакіуэхэм. Апхуэдэ дуней еплъыкІэм мыхьэнэшхуэ иІэнущ, ахэр школым кІуа нэужьи. Гу лъытэ хэха зыхуащІхэм ящыщщ щІэблэр хэкупсэу гъэсэныр. Абы хуэгъэпса лэжьыгъэ щхьэпэхэр щІэх-щІэхыурэ къыщызэрагъэпэщ ди щІыналъэм и гъэсапІэхэм. Иужьрейхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэралыгъуэ зэригъуэтрэ илъэси 100 зэрырикъур, Адыгэхэм я махуэр, Лъэпкъ фащэм и махуэр гъэлъэпІэным хуэщІауэ ІэнатІэм щекіуэкіа зэхыхьэ купщіафіэхэр.

Зи щіэныгъэри зэфіэкіри щіэблэр гъэсэным тезыухуа а цІыху псэ къабзэхэм дохъуэхъу я ІэщІагъэм епха махуэшхуэмкіэ. Зыпэрыт Іэнатіэм, я гъэсэнхэм хуаІэ лъагъуныгъэрэ гуапагъэкіэ гъэнщіа я дэтхэнэ махуэри пщіэрэ гулъытэрэ къахуихьыжыну, я мурадыфіхэмрэ хъуэпсапіэ нэхухэмрэ къайхъулІэну ди гуапэщ.

КЪАРДЭН Маритэ.

Сэрахъэ Александр Іэюб и къуэр

2022 гъэм фокlадэм и 23-м дунейм ехыжащ юстицэм и чэнджэщэгъу нэхъыжь Сэрахъэ Александр Іэюб и къуэр, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и прокуратурэм и ІэнатІэхэм 1963 - 1997 гъэхэм щы-

Александр Іэюб и къуэр 1934 гъэм жэпуэгъуэм и 29-м къыщалъхуащ КъБАССР-м и Курп районым хыхьэ Мэлгъэбэг къуажэм. Курский Д. И. и цІэр зезыхьэ юиридическэ институтыр Саратов къыщиухри 1963 гъэм пэрыуващ Прохладнэ къалэм и прокурорым и дэІэпыкъуэгъу къулыкъум, илъэситху дэкІри, республикэм и прокуратурэм къ́агъэкІуащ КъБАССР-м и прокурорым уголовнэ Іуэхухэм судхэр зэры-

щыхэплъэм кІэлъыплъынымкІэ и дэІэпыкъуэгъуу.

1970 гъэм Сэрахъэ А. Тэрч районым и прокурор хъуащ, иужьы узкіэ КъБАССР-м и прокурорым и дэІэпыкъэугъу къулыкъум пэрагъэувэжащ. 1975 гъэм ар ягъэкІуащ Бахъсэн районым и прокурору. 1976 гъэм КъБАССР-м и прокуратурэм хэту Налшык транспорт прокуратурэр къызэрагъэпэща иужь, Александр ягъэуващ транспорт прокурорым и дэ-Іэпыкъуэгъуу, прокурорым_ и къалэнхэри игъэзащІэу. Лэжьапіэщіэр къызэгъэпэщыныр щызэфІэкІым Сэрахъэр республикэ прокуратурэм ягъэкІуэжащ, лэжьащ Налшык къалэм и Ленинскэ районым и прокурорым и дэІэпыкъуэгъуу, следственнэ къудамэм и прокурор нэхъыжьым и къалэнхэр игъэзэщІащ. 1997 гъэм пенсэм кlуэху абы иlыгъащ республикэ прокуратурэм следствием кІэлъыплъы-

прокурор къулыкъухэр. 1997 гъэм ар хахащ республикэм и прокуратурэм Ветеранхэм (пенсионерхэм) я советым и тхьэмадэу, ар и жэрдэмщІакІуэщ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и прокуратурэм и тхыдэм и му-

дознаниемрэ оперативнэ-къэ-

следственнэ управленэм

зей къызэгъэпэщыным.

2005 гъэм Сэрахъэр хагъэхьащ Урысейм и ТхакТуэхэм я союзым. Абы и Іэдакъэм къыщІэкІащ тхылъ 20-м щІигъу, щІэпхъаджагъэм теухуауэ, художественнэ тхыгъэхэу детектив жанрым тету итхахэр, апхуэдэуи судым уголовнэ тезырхэм ехьэліауэ игъэув мардэхэм теухуа практикэ пособиехэр, Урысей Федерацэм и прокуратурэм Законностымрэ хабзэмрэ гъэбыдэнымкІэ и щІэныгъэ-къэхутэныгъэ институтым къищтахэр. Абы итхахэм ящыщ куэдыр теухуащ республикэ прокуратурэм и тхыдэм.

Урысей прокуратурэр илъэс 275-рэ щрикъум ирихьэлІэу Сэрахъэм къыдигъэкlащ «Прокуратура Кабардино-Балкарии. Истоки. История. Люди» брошюрэр, апхуэдэуи яхэтащ республикэм и судым и тхыдэм теухуа тхылъым ирагъэувэну тхыгъэхэр зыгъэнымкІэ къудамэм и прокурор, хьэзырахэм. Александр «Тропою закона» (2011 гъэ) зыфІища и тхылъыр, республикэм и лъыхъуэныгъэ лэжьыгъэмкІэ прокуратурэр зэрызэфІэувам и тхыдэр къыщыгъэлъэгъуар, зи щіалэгъуэ іэщіагъэліхэм ямызакъуэу, зи лэжьыгъэм хуэІэижь прокурорхэм я гъуазэ

> 2018 гъэм Александр къыдигъэкlащ републикэ прокуратурэм и лэжьакіуэ Хэку за-

уэшхуэм и ветеранхэм ятеухуа «Фронт после тхылъыр. Абы и жэрдэмкІэ зэф агъэувэжащ Хэкур зыхъумахэм я цІэхэр, я сурэтхэр фэлъщ республикэ прокуратурэм и пэјущіэ пэшышхуэм и блыным.

Юстицэм и чэнджэщэгъу нэхъыжь Сэрахъэ Александр Іэюб и къуэм мызэ-мытІэу къыхуагъэфэщащ ведомствэм и дамыгъэхэр. И лэжьыгъэ купщІафІэм гулъытэ къыхуищІащ Урысей Федерацэм и Генеральнэ прокуратурэм: Сэрахъэ А. къратащ «За верность закону» дамыгъэм и 1-нэ нагъыщэ́р, «Почётный работник прокуратуры Российской Федерации» бгъэхэlур, «Ветеран прокуратуры» медалыр, Урысей Федерацэм и генеральнэ прокурорым и ЩІыхь тхылъыр. Илъэс куэдкІэ купщІафІэу зэрылэжьам папщІэ 2005 гъэм абы къра-Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и ЩІыхь тхылъыр.

Пенсэм кІуэуэ тІысыжами, Александр и лэжьэгъухэм сыт щыгъуи япыщат, чэнджэщэгъу яхуэхъурт. Ар и лэжьэгъухэм, Іыхьлыхэмрэ благъэмрэ я гум илъынущ, цІыху нэсу, и ІэщІагъэм хуэІэижьу къэгъуэгу-

КъБР-м и прокуратурэм и лэжьакіуэхэр.

lуэхущlапlэхэм я лэжьа-

◆Саха Республикэм (Яку-

тием) и къэрал суверените-

◆1942 гъ́эм ВКП(б)-м и

Къэбэрдей-Балъкъэр обко-

мым унафэ къищтащ рес-

публикэм зыхъумэжыны-

гъэмкІэ гупхэр къыщызэгъ-

◆1960 гъэм Останкинэ те-

лечэщанэр - Европэм щы-

нэхъ лъагэ дыдэр - ухуэн

◆ 1933 гъэм къалъхуащ фи-

лологие щІэныгъэхэм я док-

тор, профессор, литерату-

хэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ

◆ 1965 гъэм къалъхуащ тхыдэ

щІэныгъэхэм я доктор,

◆ 1967 гъэм къалъхуащ мо-

дельер, адыгэ фащэхэр

дыным хуэІэкІуэлъакІуэ, хи-

мие щІэныгъэхэм я кандидат

Дунейм и щытыкІэнур

pogoda.yandex.ru сайтым

зэритымкіэ, Налшык уэфіу

щыщытынущ. Хуабэр ма-хуэм градус 20 - 21-рэ, жэ-

щым градус 12 - 13 щыхъу-

Фіокіадэм и 28

♦ Адыгэ фащэм и махуэщ

♦ХьэшхьэрыІуэ узым ебэ-

ныным и дунейпсо махуэщ

♦Къэрал хабзэм теухуа

щІэныгъэ зэгъэгъуэтыным

♦УФ-м и Атомнэ промыш-

ленностым и лэжьакІуэм и

♦ 1931 гъэм къалъхуащ кон-

структор-модельер, АР-м и

Къэрал саугъэтым и лауреат,

УФ-м щэнхабзэмкІэ щІыхь

зиіэ и лэжьакіуэ Стіащ Юрэ.

♦ 1951 гъэм къалъхуащ жы-

лагъуэ лэжьакІуэ, КъБР-ми

щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ, Да-

гъыстэнми Ингушми гъуаз-

джэхэмкіэ щіыхь зиіэ я

лэжьакіуэ, педагогикэ щіэ-

ныгъэхэм я кандидат,

ЩІДАА-м и член-корреспон-

щэнхабзэмкІэ

и дунейпсо махуэщ

махуэщ

КъШР-ми

Хьэщхъуэжь Раисэ.

Къущхьэбий Анзор.

ХьэцІыкІу Мадинэ.

КъБКъУ-м и

КъБР-м щІэныгъэ-

профессор

кІуэхэмрэ я махуэщ

гым и махуэщ.

эпэщын хуейуэ.

• Бахъсэн щІыналъэ

Бжьыхьэ хэгъуэм пащэ

Бахъсэн районым мэкъумэш хозяйствэмкіэ и управдызэрыщигъэгъуэзамкіэ, мы илъэсым сэхурану гектар мини 5-м шІигъў ха-МэкъумэшыщІэхэм хэгъуэм піалъэм фіэмыкіу шіадзаш икіи гъавэр кіэрыхуншэу кърахьэліэж.

ІУЭХУЩІАПІЭМ и унафэщі Къаскъул Хьэмидбий зэрытепсэлъыхьамкІэ. арыншами фІыуэ зылъагъу сэхураным гъэр сыткІи хуэфІащ. Апхуэдэу нэхъыбэ мы

гъэм зыщІахэм ящыщ Іэюб Мугъэруф зы гектарым хуэзэу центнер 36-рэ къытрихащ. Куэдрэ зызыхъуэжа дуней щытыкіэмкіэ ар мащіэу пхужыіэнукъым. Апхуэдэу гъавэ хъарзынэ кърахьэлІэжащ сэхуран къудейуэ гектар 300-м щ игъу хэзыса Псыхъурейм и «Де метро» мэкъумэш ІуэхущІапІэм, Ислъэмей щыщ Улымбащ Іэдэм и уней хозяйствэм, Къулъкъужын Ищхъэрэм и «Э» мэкъумэш фирмэм. Мыбыхэм псоми зы гектарым хуэзэу къытрахыр центнер 35 -36-м и кІэ кІуэркъым.

Сэхураным и Іухыжыным къэнэжа щІагъуэ щыІэкъым. Абы къыдэкІуэу Бахъсэнёнкэ, Кыщпэк жылагъуэхэм нархуабэр тыхум и Іухыжыгъуэр къыщыб-

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Дунейм щыхъыбархэр

Гъунапкъэхэр зэхуащІакъым

Урысей Федерацэм и цІыхухэр хэхауэ дзэм ираджэным теухуа унафэр къыдэкіа нэужь, къэралым и гъунапкъэхэр зэхуащ ауэ хъыбархэр щы Іэщ.

«Сэ апхуэдэ хъыбархэм сыщыгъуазэкъым, мы зэманым ирихьэлІэу гъунапкъэхэр зэхуэщІэным теўхуа унафэ гуэри щыІэкъым», - жиІащ УФ-м п Президентым и пресс-секретарь Дмитрий Песков.

къыхигъэщащ иджыпсту хъыбар нэпцІхэр зэрыщыГэр, ахэр лъэныкъуэ куэдкІэ цІыхухэм къазэрыэрыхьэр: ди жагъуэгъухэми щІыналъэм щыпсэў хьэхэгъапхъэхэми къабгъэдэкІыу икІи псори къыхуриджащ жаІэ псор я фІэщ ямыщІу, шыІэныгъэ яхэлъу щытыкІэм къызэрикІынум хущІэкъуну.

Ижевск къалэм дэт курыт школ №88-м насыпыншагъэ къыщыхъуащ.

ЕджапІэм теуащ

«Зи цІэ-унэцІэр иджыри наІуэ къамыщІа цІыхур еджапІэм шІыхьэри, заншІэч хъумакІуэр иукІащ... Сабийхэм ящыщу хэкіуэдаи уіэгъэ хъуаи щыіэщ. ЩіэпхъаджащІэм езым зиукІыжащ, ар щІилэжьам и щхьэусыгъуэр жиlакъым, зыгуэр къаригъэщІынуй зыри япиубыдауэ щытакъым, - щыжиІащ Удмуртием и Іэтащхьэ Бречалов Александр и телеграм ка-

налым. Нэхъ иужьыІуэкІэ УФ-м СледствэмкІэ и комитетым хъыбар къитащ щІэпхъаджагъэр зылэжьар къызэрахутар. Ар Ижевск къалэм щыпсэу, а еджапІэр къэзыуха. 1988 гъэм къалъхуа Казанцев Артёмщ. Іуэхур къызэрыхъуа щіыкіэр следователхэм зэхагъэк

СК-м и пресс-ІэнатІэм къызэригъэлъэгъуамкІэ, цІыху 13 хэкІуэдащ, абыхэм ящыщу 7-р сабийщ. УІэгъэ зыгъуэтахэр 21-рэ мэхъу.

◆Туризмэм и дунейпсо ма-**♦ГъэсакІуэхэмрэ** зи школ кіуэгъуэ мыхъуахэр щапі

дент **Бетыгъузн Ізуес**. Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкіэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ.

Хуабэр махуэм градус 21 - 25рэ, жэщым градус 13 - 15 щы-

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩІ ИЗЭЩ**.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Зи нэхъыжь едаГуэ и Іуэху мэкІуатэ.

Гъэр яхуэф Іащ

Шэрэдж щІыналъэм мы гъэм гъавэхэкІыу гектар 4790-м нэблагъэ кышрахьэлІэжаш.

БЖЬЫХЬЭСЭ гъавэу хаса гектар 1650-м щыщу гектар 650-р гуэдзщ, 250-р хьэпцІийщ, 300- р хьэкъыршщ. Гъатхасэр гектар 3140-рэ мэхъу: ерыскъыпхъэ нартыхуу гектар 2010-рэ, силосыпхъзу гектар 430-рэ, сэхурану гектар 200, кіэртіофу гек-

Гъатхэм щыщіэдзауэ хьэсэхэм щіыгъэпшэрхэмкіэ елэжьащ, и чэзум ягъэщэбащ, япщащ. Техникэмрэ дагъэгъэсыныпхъэмкІэ тэмэту къызэгъэпэща хозяйствэхэр иджырей Іуэху зехьэкіэ мардэхэм зэрытетым и фіыгъэкіэ гъавэ хъарзынэ шІым къытрахаш.

Мы зэманым мэкъумэшыщІэхэр иужь итщ кІэрыхуншэу кърахьэл Эжа гъавэр зыхуей зэрыхуагъэзэнымрэ ар къызытрахыжа щІыр бжыхьэсэм зэрыхуагъэхьэзырынымрэ. Шэрэдж щІынальэр зэфІэкІ хъарзынэхэмкІэ хоувэ 2022 гъэм ди республикэм гъавэхэк ыу къыщрахьэл эжыну гектар мин 223-м.

Щіыналъэм и мэкъумэш Іуэхущіапіэхэм мы гъэм мыбэлэрыгъыу зыкъызэрагъэпэщащ мэкъумылэмкІэ, силосымкіэ, Іусыпхъэхэмкіэ. Фызэрыщыгъуазэщи, мы щіыпіэм и дуней шытыкіэм елъытауэ, хэгъуэр шаублэр машіэу нэхъ гувауэщ, ауэ абы щхьэкій къэмынэу, гъавэ бэви хадэхэкі бэгъуаи къыщрахьэліэж, я пхъэщхьэмыщхьэм фіагъкіэ пэхъун къэгъуэтыгъуейщ.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

адыгэм. Ціыхум и гъащіэр зэры-щыту хъуапсэу зэрызыхэльым и щыхьэтщ абы зэпымычу зыгуэр къильыхъуэу, къыдэхъуну зыху-щіэкъу и гухэлъхэм я хэкіыпіэхэр зригъэзахузу, и гурацізхар зэпи-

къыппэплъэр умыщІэу, къыпуэчыл зэрыхъунум зыми шэч пэщылъым ущымыгъуазэу. Ауэ къытрихьэртэкъым. Арагъэнущ НэщІэныгъэм и лъагъуэ теувам хьэгъуейр еджапІэ нэужьым юриспрукъыу и фІэщ мэхъу, сыт хуэдиз гуденцэм хуеджэну триухуауэ щТыгъуехь пыщіами, а гъэшыпіэм абы щытар. АрщхьэкІэ узэрыхуей ухъумэ зы хьэлэмэт гуэр къызэрыщыпэпуунэхъурэт, жиlакъэ адыгэм...

лъэр, зы фіыгъуэ гуэр зэрыщыіэр. 1953 гъэм фІыуэ еджахэр Налшык Мы тхыгъэр зытеухуа Нэгъуей Бесщызэхуашэсыгъат хэгъэгум ит лъэн и гъащ о гъузгур тынш дыдзу еджапіэ нэхъыщхьэхэм зэрыщіэщымытами, зыјууэ гугъуехьхэр тіысхьэну щіыкіэхэм хуаунэтіыну, яхузэф экімэ, трагуэшэну. Дунейм къызэрызэринэкІынур зи фІэщ хъухэм ящыщт, ар къэгъэнауэ, зи тетыху Нэгъуейм щыгъупщакъым къэпщытакІуэ гупым я деж щыхъуэпсапіэхэр ерыщу зыіэрызыгъэхьэхэм, абы шыІэныгъэшхуэ щіыхьэм абы хэса дзэкіуэліым къыжриІа псалъэхэр. «Нэгъуейхэ сащыщу щызэхихым, дзэкІуэлІыр си МЕДИЦИНЭМ зи ціэр фіыкіэ адэм и ціэм къыщізупщіащ. Ари къыщрајуэ, дунейпсо щіэныгъэм зи щыжысіэм, юрист іэщіагъэм сыхуепсалъэрэ акъылрэ хэзылъхьа Нэджэ мыхъуну, ар къызэрысхуамыгъуей Беслъэн и лъэ кърихьэкІыу и дэнур къызигъэщащ. И щхьэусы ІэнатІэ пэрытыху цІыхум и сэбэп гъуэм сыщыщІэупщІэм, си адэр яригъэкІыу, сымаджэм бгъэдыхьэгъэру зэраІыгъар къыспиубыдащ. кіэ щхьэхуэрэ псэлъэкіэ хэхарэ къа-Асыхьэтым си гущІэм къыщызэщІэхуигъуэту, и ужьым къиувахэм зэхэна губжьыр ерагъыу згъэІэсэри, адэхэм щхьэкІэ къуэхэм жэуап зэращіыкірэ гулъытэрэ яриту псэуа ціыху телъыджэщ. Адыгэ щіыкізу мыхьыр Сталиным зэрыжи ар щызэпІэзэрыту, цІыхумрэ лэжьыгъэмжысіэм, хъымпіар ищіакъым. Экорэ игъэпэрыту, Іэдэбу дунейм тета номикэмрэ юриспруденцэмкІэ щІэныгъэлІым теухуауэ иджыпсту ІэщІагъэліхэмрэ къэрал къулыкъуущІэупщІэкІмэ, зэхэпхынур псалъэ щіапіэхэм я лэжьакіуэхэмрэ къызыгуапэщ, узыщІагъэдэІунур Іущыгъэ хахыр дзыхь зыхуащІ цІыхухэрауэ зыхэлъ гъэсэпэтхыдэщ. «Беслъэн и зэрыщытыр щыжиІэм, сэри сиплъэкІэ къудейр гъуджэ ирикъурт, кІуэтыжащ. Си адэм и нэгу щІэкІа къоузымрэ ар къызыхэк амрэ щыуэ гугъуехьхэм къыхихами, дохутыр сыкъыхэмыкІыу къыбжиІэфырт. Уи хъуну щІэхъуэпсырти, сэри абы лажьэм уи лъэр щ иуду къыпхутепсыхуеджэмэ, игъуэу къэслъытэсэлъыхьынутэкъым, атІэ зэхэхауэ жащ. Зипкъ сыкъик а си адэм и хьэкъыббгъэдилъхьэнут, щэхуу икІи къыр гуащізу зыхэсщізрт, къытехьа щабэу ущигъэгъуэзэнут, и псэлъалейм сыкъызэщІигъаплъэрт, ауэ и фэ дыдэрати, «апхуэмыди къохъу» хъуэпсапіэр згъэзащіэмэ, зы мажиІэнурэ, уи лажьэм и ныкъуэр щіэкіэ нэхъ мыхъуми и гущіэм пщхьэщихынут, къэнам хуэщхъуэщыщІэхэр щхьэщысхыфыну си гъуэ хуищ ам укъызэрызэф игъэугугъэу дохутыр ІэщІагъэм сыхуевэжынур хьэкъыу уи фІэщ ищІынут. Тхьэм иужькіэ, абы къытхуищіар Нэгъуейм. зылъэкіын щыіауэ си фіэщ хъур-Зэўэ зи плъапІэхэр зыхъуэжын

къым. Сыту шыІэныгъэшхуэ хэлъа!» Нэгъуей Беслъэн ящыщт «ищІар гум щыщіэхэр зыхищіэу, ар зэригъэмэщІэн Іэмалхэр къилъыхъуэу тэджыжыркъым» зыхужаІэхэм, апхуэдизкіэ и Іэужьым теіэзэщіыхьысыт щыгъуи зэрыщытар. И адэм и жын хуэмейуэ ар зыхуей хуигъазэргурыгъуз-хъуапсэхэм зэрабгъэдэти, нэсу зэфІигъэкІырти. Нэгъуейр мыкіамкіэ шыкур ищіу, къыхиха іззи ІэщІагъэм хуэпэж дохутырт, щІэнатІэми зы махуэ закъуи хущІемыныгъэлІ нэст. Ауэ, гъэщІэгъуэнрагъуэжу псэуащ Нэгъуей Беслъэн. щи, и къежьапІэ дыдэм Беслъэн и НэгъуэщІ зы дерси къыхихащ БесгъащІэр медицинэм ирипхынуи, а лъэн а дзэкіуэліым кърищіыліа пса-ІэнатІэм пэрыувэнуи аркъудей игу лъэмакъым - цІыхум нэхъ лъапІэ къэкІатэкъым. Абы теухуауэ езым зэрыщымыІэр, абы и дунейм пщІэ куэдрэ и гугъу ищІыжырт «дохутыр хуэщІын зэрыхуейр. Асыхьэтым Нэ-ІэщІагъэр къахьу къызэрыІэщІалъгъуейм игъуэта гузэхэщІэм, езым жиlэжу зэрыщытамкlэ, «и дуней Нэгъуей Беслъэн курыт еджапІэм еплъыкІэр ипсыхьащ, гъащІэм къыфІы дыдэу щеджахэм ящыщщ. И пихыну зыхуейри гуащІзу зыхиеджэкІэми хьэлэмэтагъ хэлът – ар щіащ». Аращ-тіэ, гъащіэр махущІэкъурт къыбгъэдалъхьа щІэнытэщІэдзакъым, жеІэ адыгэ Іущыгъэм къыщезэгъым деж и Іуэху епгъэм. Гугъуехьыр мымащІзу зыхэлъ лъыкІэ хилъхьэну, езым къызэрыщыІэныгъэм цІыхум и хъуэпсапІэхэр гурыІуэр нэхъ щыпкъэу зэрыщытыр къыщыдэхъун папщІэ, гъуэгу къеегъэджакІуэм и фІэщ ищІыну. Зауэ зымыт щхьэусыгъуэ зэмылІэужьынэужь лъэхъэнэт, цІыхумрэ и гупгъуэхэм къапекіуэкіыфу, и гуасысэмрэ пщ з ща з эманти, зи зэхэщІэмрэ и зэфІэкІымрэ абыхэм ятрищІыкІыр куу щІалэм егъэджакІуэхэр гъэкІуэфу зэрыщытыпхъэм и мызакъызэрымыкіуэу щыгуфіыкіырт. къуэу, ерыщагърэ шыІэныгъэрэ Адыгэ щ алэщ эр щхьэихауэ зэрыпхэлъын хуейщ. Нэгъуейр лъэпосэлъэфым, захуагъэу къилъытам щхьэпохэм къагъуэвы акъым, и гукъыщыжу къихь щапхъэхэр уи фІэщ ращэхэри зригъэхъулІащ.

Нэгъуей Беслъэн Сэфарбий и къур 1936 гъэм накъыгъэм и 8-м Арщыдан адыгэ къуажэжьым къыщалъхуащ. Курыт еджапІэм щІэныгъэфІ къыщІэзыха щІалэр Дагъыстэн щІыналъэм ит медицинэ институтым щІэтІысхьащ, икІи зыхэтым къыхэщу щеджащ. Нэгъуей Беслъэн къыдеджа гупри дыгъэлт, иужькІэ уей-уей жрагъэlэу ди щІыналъэм цІэрыІуэу иса Гъащтэ Абдул, Ащнокъуэ Аслъэнбий, Сомгъур ХьэзрэІил, Мыкъуэжь Марие, Мэржэхъу Лидэ сымэ а илъэсхэм абдеж щІэныгъэ щызэрагъэгъуэтырт. Институтым щекіуэкі жылагъуэ гъащіэми, къэхутэныгъэ лэжьыгъэми жану хэта адыгэ гупым нобэми я цІэр фІыкІэ джащ», – игу къигъэкlыжырт куэдрэ къраlуэ. Институтым щеджа щlалэгъуалэр я лъэ кърихьэкІыу лэжьэху зэрыІыгъащ, зым имыщІэр адрейм хуей хъуа щіалэщіэм тегъэщіапіэ деж къыщищізу, зым и акъылкіз адищІахэмкіэ къыбгуроіуэ ціыхум и рейм дэгуашэу къызэдэгъуэгуры-

Нэгъуейм институтыр 1959 гъэм къиуха нэужь, илъэсищкІэ Арщыдан къуажэм дэт сымаджэщым щылэжьащ. ЩІэныгъэм гу хуэзыщІа щІалэм еджэныр абдеж щызэпигъэуакъым. Зыр зым иужь иту абы 1964 гъэм Осетие Ищхъэрэм дэт медицинэ институтым уз зэрыц алэхэмкІэ ординатурэр къиухащ, а Іэщіагъэ дыдэмкіэ Псыжь медицинэ институтым и аспирантурэри нисхьэсри, 1967 гъэм кандидат лэжьыгъэр пхигъэкІащ. Нэгъуейм и Іуэху щіэкіэр гурыхь зыщыхъуа и егъэджакІуэхэм ар институтым къагъанэри, ассистенту піалъэ кіэщікіэ щылэжьащ.

ЩІэныгъэлІ ныбжыыщІэр 1968 гъэм щегъэжьауэ КъБКъУ-м щІэуэ къыщызэІуаха медицинэ къудамэм ирагъэблагъэри, микробиологиемкіз кафедрэм и унафэщіхэм и къалэныр игъэзащ ру япэщ ык р лэжьэн иригъэжьащ, иужькІэ къудамэм и унафэщІу, КъБКъУ-м уз зэрыцІалэхэмкіэ курсым и пашэу, итіанэ кафедрэм и Іэтащхьэу лэжьащ. Къыхэгъэщын хуейщ абы и тетыгъуэм

кафедрэщІэхэр зэригъуэтар: къыщызэІуихат, абы щезыгъэджэн хуейуэ къилъытэхэри къришэлІат. А лъэхъэнэм Нэгъуейм и гъусэу лэжьащ Балъкъэр Мухьэмэд, Къущхьэбий Виктор, Щомахуэ Алексей, УанащІэ Сафудин, Таукенов Мухьэмэд сымэ, нэгъуэщІхэри.

Нэгъуей Беслъэн егъэджэныгъэм хилъхьэ гуащІэм нэхърэ мынэхъ мащІзу, къэхутэныгъэхэми къару ятригъэкІуадэрт. Абы зэрыригъаджэм хэудэурэ, и доктор лэжьыгъэри игъэхьэзыращ. Академик Покровский Валентин и унафэм щІэту адыгэ щіалэм иригъэкіуэкіа къэхутэныгъэм мыхьэнэшхуэ и эщ уз зэрыц алэхэр джынымкіэ, абы лізужьыгъуэхэмрэ узыфэм и екІуэкІыкІэмрэ зэхэгъэкІынымкІэ. Нэгъуей Беслъэн 1985 гъэм медицинэ щІэныгъэхэмкіэ доктор ціэр къыфіащащ, 1987 гъэм узыфэ зэрыціалэхэмкіэ кафедрэм и профессор ящіащ.

Нэгъуей Беслъэн и жэрдэмкіэ уз зэрыціалэхэмкіэ кафедрэм иммунитетым и щхьэхуэныгъэхэр къыщахутэ икІи щадж щІэныгъэ центррэ цитохимиемкіэ лъэщапіэрэ къыщызэІуахыгъащ. ЖыІэн хуейщ, Нэгъуей Беслъэн Урысейм клиникэ цитохимием и лъабжьэр щызыгъэтІылъахэм зэращыщыр. Лъым (лейкоцитхэмрэ макрофагхэмрэ) дригъэкІуэкІа цитохимие, биохимие икІи иммунологие къэхутэныгъэхэм япкъ иткіэ, узыфэ зэмылі эужьыгъуэхэр къэзыгъэхъей микробхэм иммунитетыр зэрыпэщІэт щІыкІэмрэ нейтрофилхэмрэ лимфоцитхэмрэ зэрызэлъэlэс икlи я зэхуаку дэлъ зэхущытыкІэхэмрэ нахуэ хъуащ, уз зэрыціалэм и зыужьыкіэри зэхигъэкІащ. Нэгъуей Беслъэн и къэхутэныгъэхэм биологие щІэныгъэм дежкІэ щиІэ мыхьэнэр гурыІуэгъуэ мэхъу цІыху Іэпкълъэпкъыр узыфэ зэрыціалэм Іэщіыхьа нэужь, и пкъыгъуэ нэхъ цІыкІу дыдэм щекІуэкІ зэхъуэкІыныгъэхэмрэ ахэр къызыхэкІ щхьэусыгъуэхэмрэ къызэрыщ Іигъэща къудейм.

Апхуэдэу Нэгъуей Беслъэн иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм бактериехэмрэ вирусхэмрэ къагъэхъей узыфэхэр цІыхум и иммунитетым щыжьэхэуэкІэ, пкъынэлынэхэм къыщыхъу Іуэхугъуэр япэ дыдэ щІэныгъэм зэрыщызэхигъэкІари жыІэн хуейщ. Абы къищынэмыщІауэ, лейкоцитым зэреІэзэ, абы епха узыфэхэм земыгъуэжьыным и ІуэхукІэ нэхъапэкІэ щымыІа Іэмалхэри щІэныгъэлІым къыхилъхьащ.

ТхьэмщІыгъур, кІэтІийр, щІыфэм епха уз зэрыціалэхэм еіэзэным теухуауэ УФ-м ФармакологиемкІэ къулыкъущІапІэмрэ Сеченовым и цІэр зэрихьэу Мэзкуу дэт медицинэ академиемрэ я гъусэу абы къэхутэныгъэшхуэхэр иригъэкІуэкІащ. Апхуэдэ къэхутэныгъэхэм къарикІуахэр щІэныгъэ лабораторэхэм, сымаджэщ зэмылі эужьыг ъуэхэм шэщіауэ къыщагъэсэбэп. ЖыпІэну ирикъунщ Нэгъуейм уз зэрыц алэхэр зэреіэзэ хущхъуэ зэмыліэужьыгъуэхэр

(альфа-интерферон, реаферон, реальдерон, галавит, галавтиллин, тамерит, нэгъуэщІхэри) зэрызэхилъхьар, ахэр Іэпкълъэпкъым зэре-зэгъымрэ зэрегуауэмрэ зэри-Нэгъуей Беслъэн лэжьыгъэ 650-м

щІигъу и къалэмыпэм къыщІэкІащ. урысейпсо щІэныгъэ зэужьхэм къытехуауэ тхыгъэ 200-рэ. Апхуэдэу Нэгъуейм зэхилъхьащ зэреджэн икІи зэрырагъаджэ тхылъ 28-рэ. ЩІэупщІэшхуэ иІэу Урысейм ит медицинэ еджапІэхэм щадж «ИммунологиемкІэ зэреджэн тхылъ» («Справочник по иммунологии»), «Узыфэ зэрыцІалэхэмкІэ практикум» («Практикум по инфекционным болезням») къыдэкІыгъэхэр.

Нэгъуей Беслъэн хузэфІэкІащ и унафэм щІэту лэжьа кафедрэм узыфэ зэрыцІалэхэмрэ щІыфэ узхэмкІэ интернатури, клиникэ ординатури, аспирантури, докторантури къыщызэlуихын икlи зыщригъэужьын. Медицинэм хуеджэну хуей щіалэгъуалэр нэгъуэщі щіыпіэ мыкіуэу ди деж щеджэну Іэмал яІэ хъуат. Абы къищынэмыщІауэ, Нэгъуей Беслъэн и унафэм щІэту кандидат лэжьыгъэу 34-рэ доктор лэжьыгъиплірэ пхагъэкіаш.

Нэгъуей Беслъэн жылагъуэ академие куэдым я лэжьыгъэм жыджэру хэтащ. 1993 гъэм ар хагъэхьащ ЩГэныгъэхэмрэ Дунейпсо Адыгэ академием, 1995 гъэм абы къыхуагъэфэщащ Урысейм Естественнэ щІэныгъэхэмкІэ академием и академик цІэр. Нэгъуейр хэтащ ЕджапІэ нэхъыщхьэм щІэныгъэхэмкІэ и академием, Евразием ЩІэныгъэхэмкІэ академием. Урысейм естествознаниемкІэ академием

Еш имыщІзу и ІзнатІзм хьэлэлу бгъэдэта дохутырышхуэм, щІэныгъэліым и гуащіэдэкіыр дяпэкіи къэкІуэну щІэблэхэм щІэныгъэ гъуэмылэу зэрызэрахьэнум шэч хэлъкъым. Абы къыдэкІуэу Нэгъуейм медицинэм зезыта щ алэгъуалэм щэнхабзэ дахи къахуигъэнащ - гумызагъэу щытыныр. «ЦІыхум асыхьэтым ищІэм нэхърэ нэхъыбэ зэрыхузэфІэкІынур гуры-Іуэгъуэщи, гумызагъэу, зэпымычу зыгуэр къэплъыхъуэу, пщІэм хэбгъахъуэу ущытын хуейщ», - жиІэрт Нэгъуейм. Езыр и псалъэм и щапкъэу дунейм тетащ.

ЩІэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэмрэ егъэджэныгъэмрэ хуищІа хэлъхьэныгъэр гулъытэншэ хъуакъым, пщІэ игъуэтащ. Нэгъуей Беслъэн «КъБР-м щІэныгъэмрэ техникэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ», «КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ» ціэ ліапіэхэр къыфіащащ, Щіэныгъэмрэ техникэмкІэ къэрал саугъэтыр къыхуагъэфэщащ.

«ГуащІэм и лъэужь» жыхуаІэр арагъэнущ: Нэгъуей Беслъэн и щІэныгъэри, и акъылри, и гупсысэри цІыхум зэрыхуигъэлэжьам, абы ифІ зыхэлъыр къилъыхъуэу зэрыпсэуам и цІэр уахътыншэ, и фэеплъыр мыкІуэдыжын ящІ. Зи дунейр зытхьэмадэфІым дыхуэхъуэжа арэзыщ, и хьэдрыхэ фІы Тхьэм

> ТАБЫЩ Мурат, «Адыгэ псальэ» газетым и щІэныгъэ обозреватель.

• Дин шэнхабзэ

Къашыргъэ Мухьэмэд

Хэт и тэмакък ыхьагъыр

Екатеринбург къалэм дэт еджапІэ ціыкіум Іэлъэщі телъу еджакіуэ кіуэну зэ-

тепсэлъыхьыжым.

кІыхьагъыр къыпкърыщу.

уставым ирагъзува унафэм».

№92-м и 10-нэ классым щеджэ хъыджэбз римурадым директорыр нэхъ пасэу щыцыкур фокіадэм и 1-м «щіагъщіэлъкіэ гъуазэ ищіын хуеяуэ аркъудейщ», - жиіащ

и директор Калинин Максим, - хъыджэбз ціыкіум и адэ Давудов Ибрэхьими. - Кхъыіэ,

щыжын хуейщ. Дэ сабийм и гум демыуэну мыкъуаншэр, дауи, ищІэжырт, ауэ мамыры-

дыхэтш. Абы къыгуры уэжак і эш махуэш хуэ гьэм и хьэтырк і эпсэльэк і экі у къигьэльэ-

пшыхь къызэрымыкІуар. ДяпэкІэ апхуэдэу гъуащ, муслъымэным хуэфащэ тэмакъ-

14-м.

Іэлъэщі хужь телъти, унафэщіым щіи- «Мы къэхъукъащіэмкіэ іуэхум кіэ етту, гъэхьэн имыдэу еджапіэм щіихужащ. Нэм егъэджакіуэу ди къэралым ис псоми къа-

къыщТэуэр, дауи, сабийр Кавказым зэры- гурыгъэТуапхъэу къызолъытэ школыр щТэны-

рэт. Къэхъуар хэlущІыІу зыщІар хъыджэбз зыхуэхъу гъэсэныгъэми и хэщІапІзу зэры-

Япэ Іыхьэ

Іузуняйлам нэхъ щІэныгъэлІышхуэу исахэм яз, Мударей щыщ хьэжы Алий Мэкъсуд Ефэндым и гъэсэнхэм ящыщу нэхъ ефіэкіуа дыдэхэм хабжэрт Къашыргъэ Мухьэмэд ефэндыр (1888 - 1955). Езыр Тыркум хыхьэ Мэрэш къалэм и Іэгъуэблагъэм ис адыгэ къуажэхэу ДжылахъстэнейкІэ зэджэ щІыпІэм, Анзорейм щыщт. Мухьэмэд ефэндым теухуа хъыбарыр и къуэрылъху Къашыргъэ Джэнан щхьэмахуэм тхыгъэу къытхуигъэхьащи, дывдэгуэшэнщ.

Мухьэмэд 1888 гъэм щэкіуэгъуэ мазэм дунейм къытехьаш. 1955 гъэм жэпуэгъуэ мазэу дунейм ехыжащ. Хэкум, Къэбэрдей щІыналъэм къиІэпхъукІыу Анзорей къуажэм къыдэтіысхьа и адэшхуэм и ціэр Йомэзш. И адэр Мусэш, и анэр Дзадзунэш. Зэшишрэ зэшыпхъуитІрэ зэрыс унагъуэм щыщ зэшхэм я нэхъыщІэт.

И адэшхуэри и анэшхуэри динымрэ дин щІэныгъэмрэ пыщІа цІыхуу зэрыщытми и фІыгъэкіэ, Мухьэмэди и ныбжьыщіэгъуэм щыщіэдзауэ щіэныгъэм зритри, и гъащіэр абы триухуащ.

Мухьэмэд илъэсибгъум иту и къуажэм къыдэкІщ, Мударей къуажэм, Мэкъсуд ефэндым и мыдрисэм къакІуэри, 1896 гъэм абы щІэтІысхьащ. Илъэс пщыкІутхум ихьэху абы щеджащ. И Іустазми хуит къызэрищІам, нэхъ къызэрищтэм теухуауэ, и ныбжьэгъу зыбжанэм я гъусэу 1902 гъэм Мысырым, Іэзхьэрым кіуахэщ. Іэзхьэрым щыіэу, и щіэныгъэми хигъэхъуауэ, «сарыкъ» жыхуаlэм хуэдэ и щхьэм иришэкІыу щыхуежьа лъэхъэнэм къэхъуа Туэхугъуэ гуэр езым къи-Іуэтэжауэ щытащ.

«Гъунэгъуу щыс къуажэ гуэрым я къуажэпш хуэдэр хьэщізу къэкіуауэ къыпажыхьу ягъэхьэщіэрт. Абы бгъэдэтіысхьэу щысыну,

нэхъ дахэ?

цыкіур фокіадэм и 1-м «щіагъщіэлъкіэ

«СЭ сыщыунафэщІкІэ, - жиІащ еджапІэм

цыкіум сыт и лъэныкъуэкій сыкъышхьэ-

«Мыр пліэ кіэщіу аращ, щіагъщіэлъкъым!

- къикІуэтакъым езы пщащэри. - ПлІэ

А махуэ дыдэм гимназие №108-м щеджэ,

7-нэ классым щіэс щіалэ ціыкіур еджапіэм

къекІуэлІащ... цІыхубз щыгъынкІэ. Ари къы-

щыхъуар Екатеринбургщ. Зи гугъу тщІа са-

биитіри зыми щіихужакъым, игъэукіыта-къым, ирагъэгъэзэжакъым. Къэрал псом

хэіушіыіу щыхъуа нэужьщ зыгуэр жраіэн

къыщыхъуар нэгъуэщіщ. Мы еджапіэм фо-

кіадэм и 1-м екіуэліа, пэщіэдзэ классым

щІэс дагъыстэн хъыджэбз цІыкІум и щхьэм

шышымрэ муслъымэн дин зэрызэрихьэм-

цІыкІум и анэрщ. Ізуэлъауэшхуэ къызэры-

къэзыгъэхъея школ директор Головчак Еле-

нэрэ захуигъазэри, мамырыгъэр трагъэ-

Тюмень къалэм дэт еджапІэ №88-м

кіэщіщ! Джанэ щыстіэгъэну сыхуейтэкъы-

ишІэжынукъым, фІы дыдэуи йоджэ».

школым къэкІуащ».

ми, щыстІэгъакъым!»

зэрыхуейр ягу къыщыкар.

дэшхэну тегушхуэ а сыхьэтым а Іэгъуэблагъэм ит хъунтэкъыми, хьэщіэ лъапіэм и Іэпэр къишийщ, «мис мыр къэвгъэтіыс» жијэри, сэ саригъэлъэгъуащ. Дытіысри, ешхэн-ефэныр зэфlэкlа иужь, тlэкlу зэхэзекіуэнути, «си гъусэу накіуэ» жиіэри, дызэхэзекіуэурэ жылэм дыдэкіащ. Джабэ нэкіу хуэдэм дыкіэрытіысхьауэ дыщысу, мыпхуэдэу къызжеlэ: «Уа, молэ! Ущие гуэрхэмкіэ сыноущиенущи, уи фіэщу къедаіуэ, уи гъащіэми щыгъэзащіэ. Уи гъащіэр зытебухуа мы ІзнатІз пэжымрэ щІзныгъэмрэ гъузгуанэ хъарзынэ щыпкіунщи, щіэны-гъэліышхуи ухъунщ, щыхьэт тхылъхэри къыпхуагъэфэщэнщ. Ауэ Алыхым къыуи-гъэхъуліа щіэныгъэм теухуауэ зумыгъэ-пагэ, зэрызумыщіыпхъэу зумыщі. Ціыху ухуэзэнкіэ хъунщ уи щіэныгъэри уи щіэныгъэлІынри къызыфІэмыІуэхуххэ, абы пщІэи щхьэи хуэзымыщІ. Уеблэмэ узыгъэпуд, къозыку, зимычэзу псалъэкІэ къохъурджауэ нэгъунэ. Езыр шэсауэ зытес, лъакъуиплі зыщіэт псэущхьэм хуищі пщіэр къыпхуэзымыщІыни ухуэзэнкІэ хъунщ. Ахэр ауи уи жагъуэ умыщі. Уи гуи абы шхьэкіэ умыгъэкІуэд. Апхуэдэ цІыхум и хупцІынэр зэрыпща хупцІынэхэлъхьэри мис а езыр зытес лъакъуиплІым ейм ещхь гуэрщ. ЦІыхуи ухуэзэнщ уи щІэныгъэм, узэрыщІэныгъэліым и хьэтыркіэ удрахьеймэ, угъущізу, укърахьэхмэ, ущіытэу уагъэлъапізу. Апхуэдэм и дежи зыкъыпф Іэмыщ Іыжыным, зыкъыпщымыхъужыным хуэсакъ. Апхуэдэ ціыхуми пщіэ къыщіыпхуищіыр, динымрэ цІыхугъэмрэ абы и псэм хэлъу

зэрыщытращ», - жиІэу къеущияуэ. (КъыкІэлъыкІуэнущ).

> КЪУЩХЬЭ Эрдал. «Узун-Яйла щыпсэуа адыгэ дин щІэныгъэліхэр» тхылъым щыщщ.

• Абы дегъэпІейтей

Райдер Александр къэхъукъащІэм щы-

Фигу Іеи къысхуивмыгъэлъ». Щіалэм зэры

Головчак Елени ІуагъэкІыну хуейтэкъым.

Еджакіуэхэм щыгъын зэщхь щіыщра-

«Сэ сабий псори си зэхуэдэщ, - жиlащ абы.

гъэтІагъэм щхьэусыгъуэ имыІэу щыткъым.

Унагъуэхэм я хэхъуэхэр зэхуэдэкъым. Сабий-

хэр еджакіуэ къызэрыкіуэну щыгъыныр

къыхэзыхыр адэ-анэхэм я советырщ, иужькіэ

администрацэр кІэлъыплъу аращ абыхэм

Къэрал Думэм и депутат Хамзаев Сулъ-

тІан егъэджэныгъэмкІэ министр Кравцов

Сергей курыт еджапіэхэм щіэс муслъымэн

хъыджэбз ціыкіухэм Іэлъэщі ятелъыну

зэрыхуитым теухуа унафэ пыухыкІа пха-

гъэкіын лъэіукіэ зыхуигъэзащ фокіадэм и

гъэм нэмыщі, диныр щіэгъэкъуэнышхуэ

щытыр, - щыжи ащ депутатым Думэм и зэ-

«Емыкіу къэтхьащ, - жиіащ хъыджэбз

щІэту Бахъсэн дэт «Кушмэзыкъуей» мэжджытышхуэм щолажьэ нобэ фэдгъэціыхуну ди гуапэ Дэгу (Хьэфиз) Мадинэ. Къуріэнымрэ фикъ**хьымкіэ** (диным и тегъэщіапіэхэр -Ч. М.) бадзэуэгъуэм екіуэкіа республикэпсо зэпеуэм Мадинэ и

Къэбэрдей-Балъкъэрым и мус-

лъымэнхэм я Іуэхущіапіэм и нэіэ

гъэсэн Беслъэней Самирэ етІуанэ увыпІэр къыщихьащ. Ар ди щхьэусыгъуэу, щІыналъэм диныр къыщызыІэтыжахэм япэ махуэм щегъэжьауэ ябгъурыта, иджы езым бгъэдэлъ щіэныгъэр къекіуаліэ сабийхэмрэ балигъхэмрэ ядэзыгуэш егъэджакіуэм ціыхухэр зыгъэпіейтей упщіэхэмкіэ зыхуэдгъэзащ.

Арэзы укъищіа Къуріэнымрэ фикъхьымкіэ зэпеуэр зэрекіуэкіам? Сыт хуэдэ зэхъуэкіыныгъэ хебгъэлъхьэнт, Іэмал уиїамэ, зэхьэзэхуэм и къызэгъэпэщыкіэм?

- Алыхьыр арэзы къахухъу, хъарзынэу ирагъэкіуэкіащ зэпеуэр. Гъэ къэси къеджэкІэ къызэрымыкІуэ зиІэ ныбжьыщІэхэр щІэуэ утыку къохьэ. Іуэхур къызэрежьауэ щытам еплъытыжмэ, зэрефіакіуэм шэч хэлъкъым. Зэманым зыщихъуэжкlэ, «ярэби, мы тіэкіур тхухэлъхьэжамэ, нэхъыфіыж хъунут» щІыжыпІи къыпхуохуэ, дауи. Псалъэм папщІэ, нэхъ пасэм зэхаублэу щыта зэхьэзэхуэхэм сабийхэм фикъхымкІэ ябгъэдэлъ щІэныгъэмрэ КъурІэным къызэреджэмрэ щхьэхуэ-щхьэхуэу къыщапщытэу щытащ. Иджыпсту а тІури зэхагъэхьэжащи, щхьэж бгъэдэлъ зэфІэкІыр нэгъэса-

уэ наlуэ къэмыхъуу къысщохъу. - Сыт ахэр щхьэхуэ-щхьэхуэу къызэрапшытэнум фейдэуэ къихьы-

Сабий нэхъыщІэхэм КъурІэн еджэкіэ дахэ дыдэу ящіэу зрагъасэ. Ауэ фикъхьым хамыщІыкІмэ, Къур-Іэнымкіэ къахь нагъыщэр ягъэлъэхъшэн хуей мэхъу. Япэм «Фикъхьым хуэlэзэхэр», «Къурlэным хуэlэзэхэр» жагэурэ ягуэшу щытащ. Ар Гуэхур ефІэкІуэным нэхъ йозэгъ, сэ сызэреплъымкіэ. Фикъхьым хуэіэзэм и Къуріэн къеджэкіэр нэхъ къыщыкіэрыхум дежи къэхъур ардыдэращ. Зы лъэныкъуэр фіыуэ къыщехъуліэкіэ, сыт ар щхьэхуэу къыхэбгъэщ щІэмыхъунур? Ар зы. ЕтІуанэу, зэхьэзэхуэм хэтхэр ныбжькіэ зэрагуэш щіыкіэми хэплъэжын хуейщ. Илъэси 6-м щегъэжьауэ 13-м нэс зы гупым хохьэ. Илъэс 13-м щегъэжьауэ 25-м нэс къыкІэлъыкІуэм. Абыхэм я зэхуакур иныІуэщ. Илъэс 12 фІэкІа мыхъу сабийхэр зи ныбжьыр 19, 21-рэ ирикъуахэм япоуэ. Дахащэу къеджахэщ ныбжыьщІэ нэхъыжьхэр, ауэ апхуэдиз илъэс зи зэхуакухэр зэпебгъэуэныр сфІэзахуэкъым.

Къуріэн къеджэкіэ зригъэщІэным ехъуапсэу, ауэ хьэрыпыбзэм къигъэшынэ куэд щыІэщ. «Сысабиижкъыми, си акъылым жану къыхуэщтэжынукъым», - жызыІэхэр зы гуп. «КъэпсэлъыкІэр къызэмыхъуліэрэ, ціыхухэр зыщызгъэдыхьэшхмэ, дауэ хъун?» - жызыlэхэр етІуанэ. КуэдкІэ пэжыжьэ адыгэбзэр къуріэныбзэм и къэпсэлъыкіэ пэжым?

- Ди бзэм хэт хьэрфхэр хьэрыпыбзэм ейхэм я нэхъыбэм тохуэ. Хьэрф зытхух гугъу дыдехьу къыхэхуэми, ахэри дахэу къыджьэдокі. УкъэзыгъэувыІэн шхьэусыгъуэ шыІэн хуейкъым а лъэныкъуэмкіэ.

Щапхъэм нэхъ гуры уэгъуэ ищІынут дызытепсэлъыхьыр.

Псалъэм папщіэ, [къ], [ті], [б], [дж], [д] - ахэр псори дэри диlэщ. Иджыри [хь], [хъ], [гъ] - ахэри дыдейщ. [гь]-р ди Іэлыфбейм хэмытми, бзэм хэтщ, къыдопсэлъ. «Гьэлий» жытІэмэ, псалъэм папщІэ. Нэхъ гугъу дызыдехь хьэрфхэр - «съад», «дъад» хуэдэхэращ. [зъ]-р диІэкъым, ауэ ари ди къэпсэлъыкіэм пэгъунэгъущи, зы- лыгъуи дыкъыщыхъуакъым, хьэрыпы-

ФІым къимышэ Іейм къишэркъым

догъэсэф. «Хь» щабэр димыІэ щхьэкіэ, уеліаліэмэ, ари къохъуліэ. - «Хь» зимы**і**эххэ лъэпкъ щыіэкъэ,

«рэхьмэт»-р «рэхъмэт»-у фіэкіа къахуэмыпсэлъу?

ЩыІэщ. Дамаск дэт «Джамихьэ Абу Нур» институтращ сэ сыщеджар. Абы лъэпкъ-лъэпкъыу къэрал щэ ныкъуэм къикlахэр дыщызэдеджэрти, адыгэхэм хуэдэу тыншу макъхэр къызыжьэдэкІ куэд яхэттэкъым. Псынщі з икі и тыншу зедгъэсэфырт, ди бзэр хьэрыпыбзэм зэрыпэгъунэгъум щхьэкІэ. Китайм щыщхэр гугъу дыдэ ехьырт. Урыс муслъымэнхэр ди гъусэти, абыхэм я дежкІи тынштэкъым. Ди лъэпкъыр КъурІэн къеджэкіэ зэрызедгъэсэным дыхуэщіауэ нэхъ дыщытщ зыкъомкІэ. Хьэрф зытхухым къищынэмыщІа, адрей псори ди макъхэм тохуэ. А темыхуэ зытхухми гугъу дыдехьыркъым. Тыркуми ущеджатэкъэ, Мадинэ?

Тыркум, Истамбыл зы илъэскІэ Къуріэн егъэджэкіэмкіэ курс сыщы Іащ. Абдежми ди щхьэ щ Іетхьэхын къыхэк акъым, Тыркур зэрымуслъымэн къэралым хуэдэу. Адыгэ къэпсэлъыкІэр бзэ куэдым ейхэм токІуэ. Ныбжьым и гугъу тщІымэ, зы нанэ сигу къокіыж щіэх-щіэхыу. Налшык, Совет уэрамым тета мэжджытыжьым сыщылажьэрт абы щыгъуэ. Илъэс 80-м фІэкІауэ зы нанэ къысхуэкІуауэ щытащ. «Си фІэщ хъуркъым схузэгъэщ эжыну, - жи ащ. - Сэ си гъащІэр сыкоммунисту, диным сыпэжыжьэу сыкъэгъуэгурыкІуащ. Иджы ныбжь сиІэу къыспкърыхьащ мы Іуэхур. «Ялыхь, сымылІэ щІыкІэ мы Къуріэным къеджэкіэ сыгъащіи, нэгъуэщІ мыхъуми, зэ сикІауэ сыгъаліэ», - жызоіэ». Алыхьыр къыдэіэпыкъури, еджэкІэр фІыуэ ищІащ. Иужькіэ сыщіэупщіэжати, а зэрыхуеям хуэдэу КъурІэным икІауэ ду-

нейм ехыжауэ щытащ. · Hтlэ, илъэс 80-м нэхърэ нэхъы-

щіэхэр къыщіикіуэтын щыіэкъым. Илъэс 60-м, 70-м щІигъуахэми къащтэ. Ипэм цІыху балигъ защІэт ди дерсэщхэм щІэсыр. А зи гугъу сщІа, Совет уэрамым тета мэжджытым щезгъэджахэр нэхъыжьыжхэт, балъкъэррэ адыгэу зэхэсу. Иджыри зэзэмызэ Налшык мэжджытышхуэм мэрем махуэм къекіуэліауэ сарохьэлІэ.

- ЦІыху куэд соцІыху нэмэзым зэрехъуапсэр зыхэпщІзу, ауэ я гум къизэрыхь шэчхэм ялъахъэу. «Нэмэзым сытеувэрэ, зэрыщытын хуейм хуэдэ дыдэу сыщымытыфмэ, си теплъэр схузэмыгъэзахуэмэ...» жаlэу. Апхуэдэхэм сыт хуэдэ чэнджэщ ептынт?

- Алыхьталэм дэ фарз къытщищІахэр псори зэхуэдэу нэгъэсауэ тхуэмыгъэзащІэми, языхэзыр зыхуей хуэдгъазэмэ, ар зэрыдмылэжьым шхьэкіэ къыттехуэн хуея гуэныхьыр хэщІа мэхъу. ЦІыхум щІэныгъэ игъуэтыху и мыхъумыщіагъэр хэщіурэ кіуэуэ аращи, и гурыІуэныгъэр здынэсым нэсщ Алыхьталэми къытрилъхьэр. Япэщіыкіэ нэмэз ищіын щіидзэнщ. Ауэрэ ехъуэпсэнщи, ІэлъэщІи зытрилъхьэнщ, КъурІэн еджэнщ. Апхуэдэурэш, армыхъумэ, псори ишіэу. сытри зэlубзу къыгурыlуэу щlидзэркъым зыми. Зыри занщІэу щихъ хъуркъым. Муслъымэн къэралыгъуэ дыкъыщыхъуауэ, ди адэ-анэхэм хуиту дин зэрахьэрэ дызэрыцІыкІурэ къытхалъхьауэ щытамэ, абы щыгъуэм нэгъуэщі еплъыкіэт диіэнур. Иджыпсту дызэрыт зэманым цІыхум къытехуэр къыжезыІэн, уеблэмэ муслъымэн диным тет адэ-анэ имыІэнкІи хъунщ. Муслъымэн къэра-

бзэри тщІэркъым. Ахэр псори зэхуэпхьэсыжу щытмэ, фарз къытхуищахэм языхэзыр, ар нэщ ирехъу, нэмэз, сэджыт, хьэж ирехъу, дгъэзащІэмэ, ар ди гуэныхьым хэщІа мэхъу. АдэкІэ цІыхум щІэныгъэ игъуэтыху, къыхигъахъуэм-къыхигъахъуэурэ, ищІэн хуейхэр ирикъумэ, ахьей, нэхъыфІыж. Аращи, псо дыдэри занщІзу пхузэфІэмыкІми, зы ныкъуэкІэ, зы

къыптехуэнукъым. - Пхузэфіэкіыр піех?

Ара дыдэщ, пхузэфІэкІыр пІех, пхузэфІэмыкІыр къыптрилъхьэркъым. «ЦІыхум хузэфІэмыкІын теслъхьакъым», - жеlэ Алыхьталэм. «Псори тынш щысщІащ», - жи.

Нэмэз зыщІхэр гугъу дыдэ ехьущ нэхъыбэм къазэрыщыхъур.

Диныр цІыхум гугъуу къыщызыгъэхъур бгъэдэлъхьэкІэращ. Иджыпту зыдохуапэ», «дэ дынэхъыфІщ» жыхуаlэу, нэм зыкъыщlадзэ. Ар хьэдису щыІэщ, щэлатымрэ сэламымрэ зэха Бегъымбар лъапІэм жиІауэ. «Сэ нэхъ ткІийуэ сІыгъщ диныр, сэ нэхъ ектуу сыхуэпащ мобы нэхърэ, сэ сынэхъ щіэхъумащ, сэ жьакіэ стетщ, мобы теткъым», - жыпlамэ, аркъудеймкІэ гуэныхь къэпхьащ, жи. Зыбгъэкъыпхуидэркъым. «Сэ сурэ нэхъыбэ сощІэ», «Сэ нэмэз нэхъыбэ сощІ», «Сэ нэхъ пэжу икІи нэхъ дахэу сыкъоджэ КъурІэным», - жыпІэ хъунукъым. Адрей цІыхухэр бгъэпуда мэхъу абыкІэ. Алыхьталэм пщэдей Іуэхур къызэридзэкІыу, а уэ бгъэлъэхъшар хуитщ. Щапхъэкіэ, щытыкіэкіэ, хьэлабыкІэ зэфІокІ.

рэщ. ТкІиягъ хэткъым ислъамым. Алыхьталэм, хуеймэ, Чыристан лъэпкъхэр муслъымэнхэм я диныр яхъуэжауэ аращ, армыхъумэ, къэкІуати, Іэмал къызэптакъым», диныр къафщтэ жагээ хагъэзыхьакъым. Ди жагъуэ зэрыхъущи, щІалэгъуалэм ар къагуры Іуэркъым. Къа- къым гурыІуамэ, апхуэдэу щытынутэкъым. ЦІыхум ягу зыщагъэкI, диным Iya-

гъэщт я ткІиягъымкІэ. «Фи гум илъымкІэ нэгъунэ жэуапым фрашэлІэнущ», - жызыІэ Іэятыр къеха иужь, щэхьабэхэр шынэм зэщІищтат. Куэд дэмыкІыу, абы «Амэнэ рэсулу»-м хэт псалъэхэр къыкІэлъыкІуащ. «Ялыхь, дыщыуамэ, зыгуэр тщыгъупщамэ, къытхуэгъэгъу» жыхуиlэр. Щыуэни къытхэкlынущ имыщlэныгъэкІэ, гъуэщэни къытхэкІынущ. Ауэ делъэlумэ, къызэрытхуигъэгъунур а Іэятым къегъэлъагъуэ. Аращи, цІыхур зыщыбгъащтэ хъунукъым. ТегъэщІапІэ нэхъыщхьэу сэ къас-

щтэр «Ла Іикрахьэ фи ддин» - «Диным хэгъэзыхь хэлъкъым» псалъэхэращ. «ФэркІэ гугъуехь хуейкъым Алыхьталэр, тыншыгъуэщ зыхуейр», - жеlэ. «ТІа Хьа» сурэми хэтщ: «Уэ гугъу уригъэхьын щхьэкІэкъым КъурІэныр къыщІригъэхар». ЦІыхур диным езыгъэхъуэпсэн фіэкіа, нэгъуэщі зыри ухуейкъым, хэбгъэзыхьыныр къыпхуидэркъым. Ардыдэращ зытеухуар «Амэнэ рэсулу» ІэятитІри. «ЦІыхум хузэфІэмыкІын къытрилъхьэркъым», щыжиІэм деж, абы къригъэкІыр уи къарум къимыхьын къызэрыппимыубыдырщ Алыхьталэм. Псалъэм папщіэ, ціыху сымаджэм нэщі хуэмыІыгъмэ, ар ипшыныжыну Іэмал кърет. Хуэмыпшыныжмэ, ахъшэ щхьэщетыкІри, зэфІокІ. Ардыдэри имыІэу щытмэ, зыри щхьэщимытыкіауи щхьэщокі, жи. Гъуэгурыкіуэм и нэмэзыр зэригъэкІэщІыр, зэуІуу пщІыну зэридэр, а псори Алыхьталэм Іыхьэкіэ къалэным упэрыхьэмэ, а диныр тынш зэрытщищіам и щыфарзыр зымыгъэзащіэм и гуэныхыыр хьэтщ. Тынш къытщищіыр дэ гугъу зыщытщіыж хъунукъым. Дахагъкіэ, щапхъэкіэ, щытыкіэкіэ ебгъэхъуэпсэн хуейуэ аращ.

- Нэмэз сщіарэт жозыгъэіэри зи дин зехьэкіэр уигу ирихь ціыху ухуэзэмэщ.

Шэч хэлъкъым. Диным къепшалІэм зыдэбгъэшын хуейуэ аращ, армыхъумэ, уэ зыми зыкъыбдигъэшынукъым. Задэбгъэшу, диныр зэрытыншыр, зэрыкъабзэр щапхъэкІэ, уи сту мы щіалэгъуалэм «дэ фарзым те- щытыкіэкіэ ебгъэлъагъуну аращ, армыхъумэ мыпхуэдэу пщІэн хуейщ, мыр щыптІэгъэн хуейщ, мыпхуэдэу зыпщІын хуейщ жыпІэкІэ, ар цІыхум и тхьэкІумэм ихьэнукъым.

Зы хъыбар куэдрэ жызоlэж. ЦІыхубз гуэр къэкlуауэ щытащ си деж, и щхьэгъусэм къишэри. И Іэбжьанэ-лъэбжьанэхэри и Іупэри плъыжьу лат, бостей плъыжьыбзэ щыгът, и лъэгуапэгэныр, адрейхэм захэпіэтыкіыныр жьэм нэмысу, туфлъэ плъыжьитіи лъыгът. И щхьэцхэри «прическэт». Сытми, «зыlуегъэх» жызигъэlэу, щlэпхъуэжын и мураду къэкlуауэ арат, иужькіэ зэрыжиіэжамкіэ. «Къеблагъэ» жысіэри, и Іэбжьани, и нэбжьыци, и Іупи сеплъакъым, абы теухуауэ зы псалъи жесlакъым. «Нэмэз уэ нэхърэ нэхъ лъапіэ ищіыным щіыкіэ зэзгъэщіэнут», - жиіащ. «УэзгъэщІэнщ. Сыт пщІэхэр?» Нэмэзыбщэн дахэкіэ къызэрыдэпхьэхыным зэр ищіэрт. «Къакіуэ-тіэ, дытеувэнщи иужь уитыну аращ. Мыбы зыкъомым тщІынщ», - жызоІэ. Пщэдджыжь нэзэуэ зыкъахуапэри, я нэмэз блэкіми мэзым щыщіэздзэри, тэджыкіэ, тіымэхъу, мыхъумыщіэ къапсэлъми, сыкіэхэм зедгъэсащ, дыжысіэ хуэщытыкІэ дахэ ямыІэми мэхъу. Ауэ дэурэ езгъэлъэгъуащ. Езгъэлъагъурэ ІэлъэщІ ятельмэ е жьакІэ ятетмэ, пэт, къопсалъэри жеІэ: «Уимыгугъэ сэ мы нэмэзыр сщІы щхьэкІэ, фэ Ислъам диныр къапщтэмэ, зэры- фэщхьу зысхуэпэну!» «Ухуэмеймэ, щыту дахагъэрэ, къабзагъэрэ, тынш- зумыхуапэ. Нэмэзыр уигу къизылъхьа Диным зиубгъун щіидза нэужь, къа- къыптрилъхьэнщ», - жесіэри щіэззэуаи яхэтщ, ауэ и нэхъыбэ лъэпкъыр гъэк ыжауэ щытащ. Иджы сыхуэзэху щапхъэфІкІэ къыдахьэхауэ аращ. ар сигу къегъэкІыж. «Мыбы зыгуэр къызиудэкІамэ, ар щхьэусыгъуэ къадэгъуэгурыкІуэурэ, къехъуапсэурэ сщІынти, сыщІэкІыжынт» жысІэу сыжи. ІэлъэщІи зытрилъхьакІэщ. Араши, фІым къимышэ Іейм къишэр-

> - ФІыщіэ пхузощі, Мадинэ! Зэхэтхам и сэбэп Алыхьым къыдигъэкІ.

Дыжьыныфэу (• Зэчыр) нур щидз мазэм

Дыжьыныфэу нур щидз

Мухьэмэдыр къалъхугъащ, Нуру къахэблэну цІыхухэм Азалыхьым иухащ.

Мэрем жэщым сабийм и псэм Щыхьэрибгъур къиплъыхьащ,

хъейуэ, Тюмень областым и губернаторым хуэсым. - Тюмень дэт школым къыщыхъуар А пщэдджыжьым хьэрып и къуэдзэ Райдер Александр хъыджэбз къаугъэ къэгъэхъеип в мыхъу щ вык в, унафэ къуажэм ціыкіўм и адэ Давудов Ибрэхьимрэ псори пыўхыкіа щіын хуейщ. Сабийм игурэ и Уэшх узынши къыщешхащ. А псэ къабзэр къызэралъхуу, шхьэрэ зэрызэтрахуам ищІыІужкІэ, Тхьэр и Гъаблэр щІыгум икІыжащ, фІэщ зэрыхъур даІыгъыным и пІэкІэ, къуаншагъэ гуэр илэжьам хуэдэу къыф а-КъащыхуэкІуэм уэхьийр жэщу Сабийр псоми къацІыхуащ!

Мулид мазэр угъурлыуэ Мухьэмэдым трајуащ, Муслъымэну щыІ у хъуами ЯгъэлъапІэу къэуващ! Мухьэмэдыр ныбэм щилъым И анэу дыщэр къэгуфіат, Жэщ къэсыхукІэ уафэм

МелыІычхэр къыхуэкІуат! Мухьэмэдыр къыщалъху

Вагъуэу щыІэр зэхуэсащ, Бзэ зимы эу шы э псори А жэщ лъапіэм зэпсэлъащ!

«УщІэгузэвэн зыри щыІэкъым. Хъыджэбз гъэшlащ» ● КъБР-м ит мэжджытхэр Бахъсэн къалэм дэт, Быф Джэмал ириъэщіа, Шыкуэм и ціэр зезыхьэ уэрамым тет «Кушмэзыкъуей» мэжджытышхуэр.

Жэпуэгъуэм и нэмэз щІыгъуэхэр • Фи лъэјукјэ

Махуэхэр	Пщэдджы- жьыр	Дыгъэр къыщы- щіэкіыр	Шэджа- гъуэр	Ичын- дыр	Ахъшэ- мыр	Жасыр
1, щэбэт	04.32	06.02	12.06	15.19	17.51	19.31
2, тхьэмахуэ	04.33	06.03	12.05	15.17	17.49	19.29
3, блыщхьэ	04.35	06.05	12.05	15.16	17.47	19.27
4, гъубж	04.36	06.06	12.05	15.15	17.45	19.25
5, бэрэжьей	04.37	06.07	12.05	15.14	17.43	19.23
6, махуэку	04.38	06.08	12.04	15.12	17.42	19.22
7, мэрем	04.39	06.09	12.04	15.11	17.40	19.20
8, щэбэт	04.40	06.10	12.04	15.10	17.38	19.18
9, тхьэмахуэ	04.42	06.12	12.03	15.08	17.36	19.16
10, блыщхьэ	04.43	06.13	12.03	15.07	17.35	19.15
11, гъубж	04.44	06.14	12.03	15.06	17.33	19.13
12, бэрэжьей	04.45	06.15	12.03	15.04	17.31	19.11
13, махуэку	04.46	06.16	12.02	15.03	17.30	19.10
14, мэрем	04.48	06.18	12.02	15.02	17.28	19.08
15, щэбэт	04.49	06.19	12.02	15.01	17.26	19.06
16, тхьэмахуэ	04.50	06.20	12.02	14.59	17.25	19.05
17, блыщхьэ	04.51	06.21	12.01	14.58	17.23	19.03
18, гъубж	04.52	06.22	12.01	14.57	17.21	19.01
19, бэрэжьей	04.54	06.24	12.01	14.56	17.20	19.00
20, махуэку	04.55	06.25	12.01	14.54	17.18	18.58
21, мэрем	04.56	06.26	12.01	14.53	17.17	18.57
22, щэбэт	04.57	06.27	12.01	14.52	17.15	18.55
23, тхьэмахуэ	04.59	06.29	12.01	14.51	17.14	18.54
24, блыщхьэ	05.00	06.30	12.00	14.49	17.12	18.52
25, гъубж	05.01	06.31	12.00	14.48	17.10	18.50
26, бэрэжьей	05.02	06.32	12.00	14.47	17.09	18.49
27, махуэку	05.04	06.34	12.00	14.46	17.08	18.48
28, мэрем	05.05	06.35	12.00	14.45	17.06	18.46
29, щэбэт	05.06	06.36	12.00	14.44	17.05	18.45
30, тхьэмахуэ	05.08	06.38	12.00	14.44	17.03	18.43
31, блыщхьэ	05.09	06.39	12.00	14.43	17.02	18.42

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Муслъымэнхэм я Іуэхущіапіэм къыдитащ.

Зи пшынэр шэрашэ

ПщыхьэщІэ Мухьэжыр къызэралъхурэ илъэс 90 ирокъу

дерацэм щіыхь зиіэ и артист фіыр къыхуэзыщэхуауэ щы-ПщыхьэщІэ Мухьэжыр и пшынэм къригъэкі къафэ унагъуэр зэхуэсыжырт, дэтзэпіэзэрытым е ислъэмей хэнэри и къалэн иужь итт, ауэ псынщізм ущедаіуэкіэ, плъэ- псоми зыхащіэрт къэзылъхуамыкіыу уи нэгу къыщіы- хэмрэ къыдалъхуахэмрэ зэ**хьэрт Къэбэрдей-Балкъэрым** рыгъунэгъур. «Мис а гурыщІэр и щІыуэпс дахэр, бзылъхугъэ зыми пхуегъэпщэнукъым, зэкіужхэр, щауэ къуданхэр, жиіэрт Мухьэжыр. - Псалъэм и дадэ жьакіэху іумахуэхэр... КъигъэщІ дахагъэмкІэ а псом узэрыхишэр имыщіэми къэкіыжыр, си нэгу къыщіэуярейуэ, тіэкіуи къыпыгуфіыкіыу, пшынэ еуэным гугъуехь лъэпкъ хэмылъ хуэдэ щыст езыр... Псэужамэ, фокlадэм адэр дихьэхат къуэм макъамэ и 25-м абы и ныбжьыр илъэс 90 ирикъунут.

МУХЬЭЖЫР япэ дыдэу пшынэр къыщищтам илъэсипщІ хъууэ арат. И шыпхъухэу Бижанрэ Жэнэтхъанрэ (иужькІэ ахэри пшынауэ хъуащ) пшынэ къыхуащэхуати, ар къищтэри еуэн щІидзащ. Пшынэм макъамэ къызэрырагъэкІым зыхуигъэсэн хуей хъуакъым Мухьэжыр. И псэм маджэхэр и унэ къигъанэрти, дыхьауэ къафэ дахэ зэхихати, хъужауэ, зэрагъэщ эгъуэныр ар иджыри зэ и тхьэкІумэм къицырхъэну хуабжьу зэрыхуейм лъигъэк ащ Іэмэпсымэр щ Іэгъуэныр абы пщ Іэ къызэ-«къигъэпсэлъэн». ТІэкІу ипэ рыІимыхырт. «Алыхьым апсилъадэу къыхэзгъэщынщи, Мухьэжыр зыгуэрым и деж зыщигъэсэххауэ жыпІэнумэ, ар Къашыргъэ КІурацэщ. Илъэсищкіэ къуажэ клубым щылэжьауэ щІалэр «Кабардинка» ансамблым ирагъэблэгъат, абы КІурацэ и пшынауэт. Япэ тхьэмахуэм ар ПщыхьэщІэм хуабжьу къыдэ-Іэпыкъуащ, къафэ зыбжанэ гъэгъэпсэху, си гум зыгуэр къригъэщІащ. ИлъэсихкІэ щы- щІыхьа - пшынэм гупсысэ шэч хэмылъу, пщІэ нэхъ къыс- гъэужьауи къилъытэрт. «Сыт лэжьащ абы Мухьэжыр, итlанэ гуемыlухэм сапыlуеш. Зэфlэ- хуащ хъуащ икlи сыщlалэжь хуэдэ уэрэдми къафэ къыпхуи узыншагъэ ІуэхукІэ къыІу- гъэкІын хуей Іуэху къысмыкіыжу хъуакъым, радиом пэщылъ, аргуэрыжьщи пшыври илъэс 40-м щІигъукІэ абы

И къуэр пшынэ зэреуэр къыщищам, Мухьэжыр и адэр къэгубжьат: «Уи Іэхэм яІыгъын хуейр шэмэджрэ гуахъуэрэщ, пшынэкъым», - жиІэри. Къуэр дэзыхьэха Іуэхур анэм ди-Іыгът. И щхьэгъусэми емыда-Іуэу (цІыхухъум и псалъэр

Пшынауэ Іэзэ, Урысей Фе- Мухьэжыр и япэ пшынэтар аращ. ПщыхьэщхьэкІэрэ хьэтыркіэ, сэ пшынэ сыщеуэкІэ, нэхъыбэ дыдэрэ сигу вэр си сабиигъуэрщ, ди жьэгу пащхьэрщ, си адэ-анэрщ» Пшынэ еуэу зымыдэу щыта

Іэмэпсымэр зэригъэшэрашэм

икІи щІэх-щІэхыурэ абы елъэ-

Іурт къафэ гуэрым хуеуэну.

Пщыхьэщіэхэ бынунагъуэшхуэт - абы къыщыхъуащ бынибгъу: хъыджэбзитхурэ щ алиплІрэ. Къалэнышхуэ и пщэ дэлъ пэтрэ, анэм хузэф эк ырт фІыуэ ицІыху удз хущхъуэхэр къищыпын, игъэгъун, сымаджэхэм еІэзэн. Къуажэхэм кърашурэ абы къыхуашэ сыямыщізу, я благъэхэм яшэжырт. Псом нэхърэ нэхъ гъэхуэдэ лъэкІыныгъэ къыщІызитар абы срисондэджэрын щхьэкІэкъым», жиГэрт. Пэжщ, бзылъхугъэм зи гуапэ ищІа цІыхухэм хьэжыгъэ, гуэдз, нэгъуэщІ шхыныгъуэ

- Макъамэм си гур егъэсабыр, - жиlэрт Пщыхьэщlэм. Сешамэ, макъамэм зызенэр къызощтэ, ар зэфІэха зэрыхъуну щІыкІэм сегуп- адэм: «Сыту делэ мы къэрасысын папщіэ. Япэ дыдэу лыр, ціыхур пшынэ зэреуэм пшынэр къыщысщта дакъикъэм щыщІэдзауэ апхуэдэущ а Іэмэпсымэм сызэрыхущытар. Пасэ дыдэу ахъшэ къризлэжь хъуащ сэ пшынэм. Хуэм-хуэмурэ къуажэм щызэлъащІысащ абы мыІейуэ сыщынэхъыщхьэ унагъуэрэ пэт), зэреуэр. Ди жылэм дэсащ хьэжыр, абы къыхэкlыуи зэи зыбгъэдэлъ щlалэгъуалэ ди-

гуэрхэр къыхуашэрт.

Къэбэрдей-Балъкъэрым щы- композитору зыкъилъытэжаціэрыіуэ пшынауэ Гъуэтыж къым. Дауэт атіэ зэритхыр ма-ТІамышэ. Зэгуэрым абы сри- къамэхэр? «Нэхъыбэр пщІыгъэблэгъащ и унэ икіи куэдрэ хьэпіэу слъэгъуауэ аращ, си пшынэ еуэкіэм къыщіэ- жиіэрт езым. дэІуащ. СыкъигъэувыІэщ, и сызэпщІыхьа къафэр пщэдпшынэр къысхуишийри къыз- джыжьым жиІэгъаш: «Си ІэщІагъэр пшынэм къизгъэкІырт». къэпщтащ, сэр нэхърэ нэ- Пшынауэм уэрэджыlакlуэхъыфlу ар зэбгъэхъулlэни хэм ядэлэжьэн нэхъ фlэфlт, пхузэфlэкlащ». Абы иужькlэ, абы и lэщlагъэм нэхъ зриціыкіуу къуажэ клубым пшы- тещіыкіынущ. Псалъэм и хьэнауэу сыкъащтащ. СощІэж япэ тыркІэ, къафэжьхэм ящыщ щхьэкІэ улахуэ ириту», - къызжиІауэ зэрыщытар.

ПщыхьэщІэ Мухьэжыр къафэу 150-м щІигъу игъэза- Иджы щыІэ пшынауэ щІащІэрт, абыхэм ящыщу 30-р лэхэм е фІыуэ ялъагъуркъым, езым итхат. ГъэщІэгъуэнра- е ящІэркъым ахэр, хьэмэрэ къэ, нотэ ицІыхуртэкъыми Му- абыхэм еуэну хуэмейрэ? Зэчий

пиплікіэ зэуэн хуейхэм мащІэщ зезыпщытыр. Иджырей къафэхэр нобэрей гъащІэм ещхьщ - гъащІэ кІыхьхэкъым, купщІэшхуэ яІэкъым, гум къинэркъым...> Дэтхэнэ зы пшынауэри япэ

Іэщ, тхьэм и шыкуркІэ, ауэ Іэ-

аккордхэмкіэ къиціыхуфырт Мухьэжыр. ЦІыху къэс и макъамэ гъэзэщІэкІэ иІэжу жи-Іэрт абы. ПшынауэфІщ яхужиlэу абы я цlэ къриlуэрт Борий Линэ, Бырмамыт Гуащэкъарэ, Къуэдз Мишэ, Дыщэкіхэ Фатіимэрэ Ленэрэ. Ауэ зыми химылъхьэу игъафІэрт Къашыргъэ КІурацэрэ ТІэш ЛакІушэрэ. «Абыхэм я къафэхэр щызгъэзащІэкІэ согупсыс апхуэдэ тельыджэ абыхэм къазэрыхуэгъэщ ам. Сэ гу зылъыстэращи, ди къафэхэр дэтхэнэм нэхъри адыгэ хабзэм, адыгэ хьэлым нэхъ хуокіуэ: апхуэдэу зэпіэзэрытщ, уардэщ, пщіэ зыхуозыгъэщі купщіэ яіэщ», - жиіэрт Мухьэ-

Зы Іуэхуми апхуэдэ гузэгъэгъуэ къритыртэкъым Мухьэжыр пшынэ еуэным хуэдэу. Ауэ ифІэфІ дыдэу дэрт, хидыкІырт. И щхьэгъусэ Зое алэрыбгъу ищІырт, дэным, хэдыкІыным хуэІэкІуэлъакІуэти, зэгъусэу Іуэхум щыпэрыт щІэхщіэхыурэ къэхъурт. Иужькіэ пшынэм къыдэхуэу зэман иІэжакъым дэзыхьэх а Іуэхум

Жэщым

сыкъэтэджырти

уэрэдыжьхэрш, ахэр, жыпіэ-

хэр бгъэзэщІэнуи нэхъ гугъущ.

нэхъыфІщ, нэхъ дахэщ,

яужь итын хуэдэу. Пщыхьэщ1э Мухьэжыр къуэрэ пхъурэ и эщ. ТІури и адэм и лъагъуэм ирикІуакъым: и къуэр сурэтыщІщ, и пхъур технологщ. Ауэ и къуэрылъхупхъурылъхухэм яхэтщ макъамэр зи мыхамэхэр, дахэу къафэхэр, уэрэд жызыlэхэр.

Адыгэ къафэм, лъэпкъ пшыулахуэр унэм къыщысхьам си куэдым я лъабжьэр адыгэ налъэм къапкърыкі дахагъэр, уи нэпс къезыгъакіуэ гуапанурамэ, иджы щы эхэм нэхэрэ гъзу абыхэм ящ эльыр нэсу къыгурыІуэрт икІи зыхищІэрт жиІэрт Мухьэжыр. - Къафэжь- Мухьэжыр. Зи пшынэ гъэшэрэшэкіэр нобэми нэгум щіэт пшынауэм лъэпкъым хуищІа тыгъэщ и гъащІэ псори, ар тщымыгъупщэм, тхуэгъэлъапІэм ди насыпщ

ИСТЭПАН Залинэ.

• Дохъуэхъу

ЛэжьыгъэкІэ гъэнщІа гъащІэ

УсакІуэ, публицист, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ, УФ-м и Журналистхэми ТхакІуэхэми я зэгухьэныгъэхэм хэт Джэрыджэ Арсен КъБКъУ-м и тхыдэ-филологие факультетым щеджащ 1965 - 1970 гъэхэм. И япэ усэхэр ихуащ тхакіуэ ныбжьыщіэхэм я ІэдакъэщІэкІхэр щызэхуэхьэса «ЩІа-лэгъуэ ауз» тхылъым. «Жэщ уэрамхэр», «Сэ еджэкіэ зызогъащіэ», «Си шыпхъу цІыкІуу Дахэуэс», «Уэрамыщхьэ» усэ тхылъхэр, нэгъуэщІхэри къыдигъэкІащ, адыгэ спортсмен ціэрыіуэхэм теухуа тхылъышхуитІ игъэхьэзыращ. Ар щылэжьащ Шэджэм район газетым, «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская неделя» газетхэм, «Іуащхьэмахуэ» журналым, радиом, телевиденэм ЩэнхабзэмкІэ министерствэм. Мы зэманым «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм и редакторщ. Джэрыджэ Арсен и ныбжьыр фокладэм и 26-м илъэс 75-рэ ирикъуащ.

3И сабиигъуэмрэ щ алэгъуэмрэ зэман гугъум хиубыдахэм ящыщщ Джэрыджэр. Абы и ныбжьым итахэм ящыщу къуажэм къыдэкІыу еджакІуэ къэкІуэну къызэхъуліэхэм насыпышхуэ къеуэліауэ къащыхъурт, сыту жыпІэмэ, зауэ нэужь зэман хьэлъэм къэхъуахэм еджэну, щІэныгъэ тэмэм зрагъэгъуэтыну Іэмал яІэу щытакъым. Школ нэужьым унагъуэ лэжьыгъэм къыдэхуэртэкъыми, абы щызэхах, къыщах тэкіурат щіэныгъзу яіэр. Арсен еджэным хуэнэхъуеиншэт. Абы щыгъуэм къуажэ школыр къэзыухахэм паспорт кърамыту зэрыщытам щалэгъуалэм гъуэгу къаритыртэкъым. Паспортыншэу дэнэ укіуэнт?! И ныбжьым итхэм щыщ куэд щІэныгъэншэу къэзыгъэнари аращ. Школ нэужьым колхозым щылэжьэнырт къыпагъаплъэр. Арсени ар игъэунэхүн хуей хъуащ. Колхозым зыкъомрэ щылэжьа, щакхъуэ щагъажьэ комбинатыр зыухуэхэм илъэскІэ яхэта нэужь, и кІэн къикІри, КъБКъУ-м щІэтысхьащ, я фіэщ мыхъуххэу.

Іутіыж Борисрэ Арсенрэ зы пэш щіэсащ еджапіэр къаухыху. Хьэфіыціэ Мухьэмэд, Бакіуу Хъанджэрий, Гъэунэ Борис, Абдокъуэ Ізуес жыпіэми, зэныбжьэгъухэр куэд хъурти, зэдэlэпыкъуу зэдеджащ.

Джэрыджэ Арсен сыт щыгъуи зи ужь итыр адыгэбзэмрэ лъэпкъ литературэмрэ зэрызригъэужьынырщ, ахэр хъума зэрыхъунырщ, ипэкІэ зэригъэкІуэтэнырщ. ЦІыкІухэм зи къалэмыр хуэзыгъабзэ усакІуэ куэд дызэримыІэр къэплъытэмэ, сабий литературэм абы хуищІ хэлъхьэныгъэр къыпхуэмылъытэным хуэдэу инщ.

И гъащІэр нэхъ зытеухуауэ щыта ІэщІагъэм и гугъу щищІкІэ къыхегъэщ: «Языныкъуэхэм журналист лэжьыгъэр нэгузегъэужьыпІэу къащыхъуми, ар пэжкъым. Уеблэмэ уи щхьэм зыщигъэпсэхур зэзэмызэхэщ. Къэсщтэнщ радиом сыщыщы!а зэманри, тхьэмахуэм нэтынитху згъэхьэзырыну си пщэрылъти, жэщхэм сымыжейуэ сылэжьэн хуей хъурт, - жelэ Арсен. - Хэхауэ зы Іуэхугъуэ гуэрым нэхъ гулъытэ хуэзыщІ журналистхэр, дауи, щыІэщ. Апхуэдэхэм нэхъ ущрихьэлІэр телевиденэ, газет нэхъ инхэрщ. Ди республикэ цІыкІум хуэдэхэм журналистхэм я къалэным нэхъ куэд къызэщІиубыдэу щытщ. Ауэ тІум щыгъуэми, журналистым щІэныгъэ куу иІэу, Іуэхугъуэ куэдым хищІыкІыу щытын хуейщ. Нэхъыбэм тхуримыкъур

щІэныгъэрщ. Журналистыр щІэмычэу емыджэм, и къэухьым химыгъахъуэм, удихьэхын хуэдэу тхэфынукъым. Абы и щхьэм сыт щыгъуи илъын хуейщ къэхъукъащіэ Іэджэм ехьэліа хъыбархэмрэ бжыгъэхэмрэ. Нэхъапэм радиом, телевиденэм я журналистхэр Москва щыіэ институтым дагъакіуэурэ ди щіэныгъэм хыдагъэгъахъуэрт. Псалъэм папщІэ, сэ абы сыщезыгъэджахэм яхэтащ Розенталь Дитмар, Левитан Юрэ. Ауэ ди зэманым Москва ущемыджэныр Іэмал имыІэч щыткъым, - жеlэ Джэрыджэм. - Куэд къэзыщІэну, зи щІэныгъэм хэзыгъэхъуэну хуейхэр езыр-езырууи еджэжыфынущ. Журналистикэм теухуа тхылъхьэр гъунэжу щыІэщ, Интернетри аращ».

Джэрыджэм и гъащ эр Хэкум, лъэпкъ литературэмрэ щэнхабзэмрэ хуэлэжьэным, адыгэбзэр, хабзэр хъумэным, щІэблэм я деж нэхьэсыным триухуащ. Псори къыдогъанэри, ныбжьыщ эхэр курыт еджапІэхэм зэрыщрагъаджэ тхылъхэр гъэхьэзырыным теухуауэ абы иужьрей илъэсхэм «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм щищІамрэ ноби ихь лэжьыгъэмрэ уасэ хуэщІыгъуейщ. Уеблэмэ Арсен фіэкіа апхуэдэ лэжьыгъэм пэлъэщын дгъуэтыжынууи къыщІэкІынкъым, ди жагъуэ зэрыхъунщи.

Джэрыджэ Арсен нэхъыбэу къызэрацІыхур журналистущ. Абы къызэригъэпэщауэ радиом къиту щытащ «Жьэгу пащхьэ», «Аркъэн», «Пшыналъэ» нэтынхэр. Нэхъыжьы уэхэм, дауи, ящ эж а нэтынхэм цІыхухэр пэплъэу зэрыщытар.

Зэрыгуры Іуэгъуэщи, телевиденэми, радиоми, газетми ехъулІэныгъэ иІэу щылэжьэныр дэтхэнэ журналистми хузэфІэкІкъым. Арсен абыхэм зэрыпэлъэщар и щыхьэтщ, япэрауэ, зэрылэжьакІуэшхуэм, етІуанэрауэ, и щІэныгъэкІи, и теплъэкІи, и бзэкІи а Іуэхум къыхуигъэщІауэ зэрыщытам.

Арсен дохъуэхъу узыншэу, лъэпкъым зэрыщхьэпэ и ІуэхущІафэм хэмыщІу и Іэнатіэм пэрытыну, гукъыдэжрэ псэхугъуэрэ къезытын щымыщІэну.

> «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакіуэхэр.

«Спартак-Налшык» шык) - СКА (Дон Іус Ростов) -1:1 (0:1). Налшык. «Спартак» стадион. Фокладэм и 25. ЦІыху 200 еплъаш.

Судьяхэр: Привалов (Сочэ). Гаджигусейнов (Мэхъэчкъалэ), Багдасаров (Владикавказ). «Спартак-Налшык»: Мица-

ев, Ольмезов, Далиев, Белоусов, Лелюкаев, Хьэшыр, Торосян (Жангуразов, 46), Масленников, Ашуев (ЛІуп, 79), Дэхъу (Къумыкъу, 59), ХъутІэ (Топурие, 59). СКА: Саутин, Сухарев, Поно-

маренкэ, Ерохин, Мэшыкъуэ, Каменщиков, Третьяков, Котельников, Коробов (Стрельчук, 68), Воротников, Рзаев.

Топхэр дагъэкlащ: Котельниковым, 15 (0:1). Ашуевым, 52 Дагъуэ къыхуащ ащ Торо-

Котельниковым, Kopoбовым, Пономаренкэм, Мэшыкъуэм. Ольмезовым.

Коробовым (56-нэ дакъикъэ).

УРЫСЕЙ Федерацэм фут-болымкіэ и етіуанэ лигэм и Япэ гупым щекіуэкі зэхьэзэхуэм ипкъ иткіэ, фокіадэм и 25-м «Спартак-Налшыкым» къри-гъэблэгъат турнир таблицэм къыщык!элъык!уэ Дон lyc Ростов и СКА-р. Иужьрей зэlущІэм хьэл-щэн гуащІэ къыщызэкъуахыу текІуэныгъэ къыщызыхьа налшыкдэсхэм зэпэщІэтыныгъэр жыджэру къыщІадзащ. ЕпщІанэ дакъижыджэру къэр екіуэкіыу хэгъэрейхэм къыхата угловойм иужькіэ ди кіэ зымащіэкіэ техуакъым. щіалэхэм ящыщ зым топыр щхьэкіэ гъуэм и лъэныкъуэм- хэгъэрейхэм я ебгъэрыкіуэны-

женоси меІп и жескЩ

кіэ ириіуэнтіэкіащ, арщхьэкіэ ебгъэрыкІуэныгъэр зи нэІэ щІэт СКА-м и гъуащхьэтет Саутиным абы къригъэгъэзащ.

Куэд дэмыкІыу хьэшІэхэм

контратакэ псынщІэ къызэрагъэпэщащ. Гупышхуэу ипэкІэ кІуэта ростовдэсхэм къахэжа Котельниковым топыр къыхуагъэжащ, ди гъуащхьэхъумэхэм Іэзэу къапекіуэкіри, гъуэм еуащ. Мицаевым абы къригъэгъэзэну Іэмал иІакъым - 0:1. ЩытыкІэр икІэщІыпІэкІэ

ягъэзэкІуэжыну «Спартак-Налшыкым» ебгъэрык уэныгъэхэр къызэригъэпэщын щІидзащ. Абы хэту ди хьэрхуэрэгъухэм я штрафнойм щихьэм ХъутІэм топыр къыІэрыхьащ, ауэ напіэзыпіэм ар Пенальти худэгъэк акъым къэзыухъуреихьа гъуащхьэхъумэхэм къагъэувыІащ. КъыкІэлъыкІуэ дакъйкъэм хэгъэрейхэр иджыри зэ СКА-м екlуэлащ. Штрафнойм щихьэм топыр зыІэщІэзэрыхьа ди щІалэхэм я ебгъэрыкІуэныгъэр къызэтекъутащ.

Зэјущјэм и япэ Іыхьэм и иужьрей дакъикъэхэм «Спартак-Налшыкыр» иджыри ростовдэсхэм я лъэныкъуэмкіэ гупышхуэу кІуэтащ. ЕбгъэрыкІуэныгъэм хэту Лелюкаевыр лъэщу еуащ. Пкъом техуэу къигъэлъеижа топым ХъутІэр кІэлъеуэжащ, арщхьэ-

Загъэпсэхуу къихьэжа нэужь

гъэм пащащ. ЗэкІэлъхьэужьу Сиукаевым и гъуэм бгъэдыхьащ ХъутІэмрэ Хьэшырымрэ. Ди щіалэхэм ягъэзэшіа штрафнойм иужькІэ топыр къызыІэрыхьа Алан гъуэм пэгъунэгъу щыхъум еуащ, ауэ зымащіэкіэ техуакъым.

Дакъикъэ зыбжанэ нэхъ дэмыкІыу «Спартак-Налшыкым» я гугъуехьым хуэфэщэн тыгъэ къыпэкІуащ. Топыр иІыгъыу СКА-м и штрафнойм ихьа Далиевыр Ашуевым и лъэныкъуэмкІэ къыхитащ. Мурад зэ еуэгъуэкІэ топыр Сиукаевым пэгъунэгъу пліанэпэм ди-гъэкіащ - 1:1.

Тепшэныгъэ яјэшјэкјар икјэщІыпІэкІэ ягъэзэкІуэжыну рос-

хъуащ - пенальти. Ар игъэ-зэщІэну дзыхь къызрагъэза гупым и капитан Коробовыр Мицаевым и гъуэм техуакъым. ЕтIvaнэ Іыхьэм и кІэvх дакъикъэхэм зэпэшІэтыныгъэр нэхъ къызэщІэплъащ. Абы хэту -емускахшвуст в мехеплечх хэм яІэшІэкІыу Саутиным хуэзанщІэ хъуа Ашуевым и еб-

гъэрыкІуэныгъэр гъуащхьэте-

товдэсхэр гупышхуэу ипэкІэ

кіуэтащ. Ебгъэрыкіуэныгъэ шынагъуэр яхузэтемыіыгъэу ди щіалэхэм хабзэр ди штраф-

нойм къыщызэпаудын хуей

тым къызэпиудащ. Абы къыкІэлъыкІуа контратакэм хэту СКА-м и футболистхэр япэ ищыжыну ІэмалыфІ дыдэ яІащ. Ди хьэрхуэрэгъухэм ящыщ футболистыр зэуа топым Мицаевыр лъэмыІэсу гъуэмкіэ иунэтіащ. Гъуэм дыхьэным метр зыбжанэ фіэкіа къэмынэжауэ абы нэса Ольмезовым «Спартак-Налшы-

кыр» къригъэлащ. КъыкІэлъыкІуэ очко зырызыр я ехъулІэныгъэхэм халъхьауэ зэрытемыгъэкІуауэ иужьрей джэгугъуэм зэгъунэгъу щІыналъэхэм я командэхэр зэбгъэдэкІыжащ.

ЕтІуанэ лигэм и Япэ гупым и епщіанэ джэгугъуэм и адрей зэlущlэхэм мыпхуэдэ бжыгъэ-

хэр къарикІ<u>у</u>ащ: «**Ротор**» (Волгорад) - «Динамо» (Ставрополь) - 3:1, «Мэшыкъуэ-КМВ» (Псыхуабэ) «ЕсэнтІыгv» ЕсэнтІыгу) - **2:0**, «**Форте**» (Та-Чайка» (Песчаноганрог) копскэ) - 0:0, «Алания-2» (Владикавказ) - «Дружба» (Мейкъуапэ) - 1:3, «Кубань-Холдинг» (Павловскэ) - «Легион» (Мэхъэчкъалэ) - 1:0, «Биолог-**Новокубанск**» (Прогресс) «**Черноморец»** (Новороссийск)

КъыкІэлъыкІуэ джэгугъуэр «Спартак-Налшыкым» Песчанокопскэ щригъэкІуэкІынуш. Жэпуэгъуэм и 1-м ди шІалэхэр пэщІэтынущ зэхьэзэхуэм щыпашэхэм яшыш «Чайка»-м ЖЫЛАСЭ Замир.

Командэхэр	Дж.	Къ.	3.	ΦΙ.	T.	Ο.
1. «Ротор»	10	7	2	1	24-9	23
2. «Чайка»	10	7	2	1	15-2	23
3. «Кубань Холдинг»	10	7	0	3	17-14	21
4. «Черноморец»	9	5 5	3	1	12-8	18
5. «Биолог-Новокубанск»	10		3	2	14-10	18
6. «Спартак-Налшык»	10	4	3	3	20-15	15
7. CKA	10	3	5	2	11-9	14
8. «Форте»	10	3	4	3	14-12	13
9. «Мэшыкъуэ-КМВ»	10	3 2 2	4	4	13-16	10
10. «Дружба»	10	2	3	5	12-14	9
11. «Динамо» Ст.	10	1	5	4	9-13	8
12. «Легион»	9	1	2	6	6-18	8 5 5
13. «ЕсэнтІыгу»	10	1	2	7	5-16	5
14. «Алания -2	10	1	2	7	7-23	5

• УФСБ-м къет

Лъэхъуэщым къихутэнкІэ мэхъу

Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щы-Іэмрэ КъБР-м щыІэ МВД-мрэ я лэжьакіуэхэм экономикэ шіэпхъаджагъэхэм пэшіэтынымкіэ Іуэхухэр щрагъэкіуэкіым къызэпаудащ щэнхабзэм и ІэнатІэм и унафэщІым зэрихьа хабзэн-

ШЭЧ зыхуащІым, «Къэрал концерт зал» ГБУК-м и унэр зыхуей хуэгъэзэныр и кІэм зэрынэмысар ищізу, зэфіагъэкіа лэжьыгъэхэм ехьэліа актым іэ щіидзащ икіи іуэхущіапіэм сом мин 800 хэщІыныгъэ иритащ.

УФ-м и Следственнэ комитетым КъБР-м щиІэ управленэм уголовнэ Іуэху къиІэтащ, шэч зыхуащІым УФ-м и УК-м и 292-нэ статьям и 1-нэ Іыхьэм къыщыхьа щіэпхъаджагъэхэр илэжьауэ ягъэкъуаншэу. Ар илъэси 2-кІэ ягъэтІысынкІэ мэхъу.

НаркотикхэкІхэр ирагъэкІырт

КъБР-м щыІэ УФСБ-мрэ МВД-мрэ я лэжьакіуэхэм, хабзэншагъэкіэ наркотикхэкіхэр игъэкіыным пэщіэт іуэхухэр ирагъэкіуэкіыу, яубыдащ хуит ямыщІ пкъыгъуэхэр республикэм щигъэкІыным пыщІа Къардэн Р. А.-рэ Къардэн Ф. У.-рэ. Абыхэм къыкъуахащ героин грамм 46,-4-рэ, метадон грамм 4,56-рэ.

НАЛШЫК къалэ судым и унафэ къару зыгъуэтам ипкъ иткіэ, Къардэн Р. А., Къардэн Ф. У. сымэ къуаншэу къалъытащ икІи тралъхьа тезырыр зым тутнакъэщ ткІийм щипшынынущ илъэси 10-рэ мази 6-кІэ, адрейр илъэси 6-кІэ исынущ хабзэр щынэхъ щабэ лъэхъуэщым

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр: ЖьэкІэмыхъу Маринэ (унафэщІ-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ *(жэуап зыхь секретарь)*, **Къардэн Маритэ**, Къумахуэ Аслъэн, Нэ-щІэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщІ

ТЕЛЕФОНХЭР:

редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

Къыдэзыгъэкіхэмрэ редакцэмрэ я хэщіапіэр: 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щіыналъэ Іуэхущіапіэм ятхащ ПИ № ТУ07-00117-м щІэту.

> Индексыр П 5894 Тиражыр 1.777 Заказыр №1932

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкіэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту

шыткъым.

Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщіэныгъэхэмкіэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10

мы къыдэкіыгъуэм ЕЛЭЖЬАХЭЩ:

жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Дыщэкі Соня, редактору Чэрим Марианнэ, корректорхэу Инэрокъуэ Азэмэт (1, 2-нэ нап.), Елмэс Фатіимэ (3, 4-нэ нап.).

КомпьютеркІэ газетым и тепльэр ящіащ Дол Маринэ, Мэлбахъуэ Ан-

Сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.

357600, Ставрополь край, Есэнтіыгу къалэ. Никольскэ уэрам, 5-А

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі.